

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2022 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Ungdom og cannabis – En longitudinell kvalitativ studie om holdninger til cannabisbruk blant ungdom

Julie Bjørgen Myrås

Folkehelsevitenskap – natur og miljø, helse og livskvalitet

FORORD

Denne oppgaven markerer slutten på en 2-årig masterstudie i Folkehelsevitenskap ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Det har vært en lærerik og utfordrende prosess, der jeg sitter igjen med økt kunnskap om et tema jeg syns er veldig spennende og relevant.

Jeg vil rette en stor takk til min hovedveileder ved NMBU, Ingeborg Pedersen og biveileder fra FHI, Ola Røed Bilgrei. Takk for all tid som er brukt på å lese gjennom utkast etter utkast, og for alle gode tilbakemeldinger som har bidratt til å forme oppgaven i riktig retning. Jeg har satt stor pris på deres engasjement og kunnskap. I tillegg må jeg si tusen takk til FHI som lyste ut prosjektet hvor det var mulig å få tilgang på deler av deres datamateriale fra MITT LIV-undersøkelsen om ungdom. Til slutt vil jeg takke venner og familie som har vist interesse og støttet meg gjennom denne perioden, og da særlig mamma og tante for gjennomlesinger og tilbakemeldinger. Takk til medstudenter for både faglige- og ikke faglige diskusjoner underveis, dere har gjort det til en veldig fin periode.

Mai 2022

Julie Bjørgen Myrås

SAMMENDRAG

Bakgrunn: Cannabis er det mest utbredte illegale rusmiddelet i bruk blant ungdom i Norge. Tidlig oppstart med cannabis er assosiert med flere negative helsekonsekvenser og sammen med en observert økning i styrkegraden i dagens cannabis, er dette av bekymring for folkehelsen. Ungdomstiden er en fase hvor grunnleggende holdninger formes og utvikles, der risikoatferd som utprøving av rusmidler ikke er uvanlig. Det blir vist til flere faktorer som kan påvirke til cannabisbruk blant ungdom.

Formål: Studiens formål er å undersøke hvilke holdninger dagens ungdom i Norge har til cannabis, og hvordan disse holdningene eventuelt endrer seg fra 10. klasse på ungdomsskolen (tidspunkt ungdomsskole – TU) til 3. trinn på videregående skole (tidspunkt videregående - TV). Fremgangsmåten for å undersøke ungdommens holdninger er å identifisere de faktorer som kan påvirke holdningene. Studiens problemstilling er dermed: *Hva påvirker holdningene ungdom har til bruk av cannabis, og endres holdningene fra ungdomsskolen til videregående skole?*

Metode: Studien har tatt i bruk kvalitativ metode, med empiri bestående av semistrukturerte individuelle intervjuer. Empirien er blitt samlet inn med en longitudinell tilnærming, med intervjuer ved to tidspunkt med de samme deltakerne. For å analysere datamaterialet ble tematisk analyse brukt innledningsvis, før det ble brukt en longitudinell analyse for å se på eventuelle forandringer og utvikling innenfor hvert tema funnet i den tematiske analysen.

Resultater: Analysen førte til fem hovedtema som bidrar til å besvare problemstillingen: «Aksept til bruk», «Konsekvenser ved bruk», «Påvirkning fra miljøet», «Cannabisrusen» og «Identitet». Det ble i varierende grad observert en utvikling innenfor hvert av temaene, og gjennomgående var det noen forskjeller i holdninger blant de som selv hadde erfaring med cannabis versus de uten erfaring.

Konklusjon: Det ses en utvikling fra TU til TV mot en økt aksept for bruk av cannabis sammen med en opplevelse av at det ikke er et så farlig rusmiddel. Dette viste seg både hos ungdommene med og uten egen erfaring med cannabis. Resultatene var likevel ikke ensbetydende med en økt aksept for cannabis, og det ble også vist til at holdningene til cannabis var varierende blant ungdommene.

ABSTRACT

Background: Cannabis is the most widely used illegal drug among adolescents in Norway. Early initiation with cannabis is associated with several negative health consequences, which combined with an observed increase in cannabis potency makes it a public health concern. Adolescence is the phase where attitudes are formed and developed, and risk behaviors such as substance use is common. Several factors are referred to that can influence cannabis use among adolescents.

Purpose: The purpose of the study was to investigate the attitudes towards cannabis among adolescents in Norway, and how these attitudes may change from 10th grade (Baseline interview - TU) to the last year of pre-university education (Follow-up interview - TV). This was done by identifying and investigate the factors influencing attitudes. The research question was: *What influence adolescents' attitudes towards cannabis, and are there any changes in the attitudes from 10th grade to the last year of pre-university education?*

Method: This study has used qualitative method, with empirical data consisting of semi-structured individual interviews conducted through a prospective study with one follow-up. To analyze the interviews, initially thematic analysis was used, before a longitudinal analysis was used to investigate possible changes and developments within each topic found in the thematic analysis.

Results: The analysis led to five main themes that contribute to answer the research question: *“Acceptance of use”, “Consequences of use”, “Impact from the environment”, “Cannabis intoxication”* and *“Identity”*. An observed evolvement was identified to various degrees within each topic, and in general there was some difference in attitudes between adolescents with personal experience of use versus the adolescents without experience.

Conclusion: The findings indicate a change in the adolescents' attitudes towards cannabis from TU to TV into an acceptance of cannabis use together with descriptions of cannabis as less harmful. This was seen both among adolescents with personal experience with cannabis and those without experience. However, the results were not equal to an increasing accept or normalization towards cannabis, and it was also pointed out that attitudes towards cannabis varied among the adolescents.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
ABSTRACT	III
1.0 INNLEDNING	1
2.0 BAKGRUNN	2
2.1 RUSMIDDELET CANNABIS	2
2.1.1 Omfang av cannabisbruk blant ungdom i Norge	3
2.1.2 Virkninger og helsekonsekvenser ved bruk av cannabis	3
2.2 UNGDOMSTIDEN	5
2.2.1 Bruk av rusmidler i ungdomstiden	6
2.2.2 Faktorer som påvirker holdninger til og bruk av cannabis blant ungdom	6
3.0 HOLDNINGSTEORI	9
3.1 STUDIENS DEFINISJON AV HOLDNING	11
3.2 TEORIEN OM OVERVEID HANDLING	11
4.0 PROBLEMSTILLING	12
5.0 METODE	13
5.1 MITT LIV - UNDERSØKELSEN	13
5.2 KVALITATIV METODE	13
5.2.1 Utvalg	14
5.2.2 Tematisk innholdsanalyse	14
5.2.3 Longitudinell analyse	17
5.3 ETISKE OVERVEIELSER	20
6.0 RESULTATER	20
6.1 AKSEPT FOR BRUK	21
6.2 KONSEKVENSER VED BRUK	23
6.3 PÅVIRKNING FRA MILJØET	25
6.4 CANNABISRUSEN	28
6.5 IDENTITET	29
7.0 DISKUSJON	31
7.1 AKSEPT FOR BRUK	32
7.2 KONSEKVENSER VED BRUK	34
7.3 PÅVIRKNING FRA MILJØET	37
7.4 CANNABISRUSEN	40
7.5 IDENTITET	41
OPPSUMMERING	42
8.0 METODEDISKUSJON	43
8.1 REFLEKSIVITET	43
8.2 VALIDITET	45
8.3 RELEVANS	46
9.0 KONKLUSJON	47
10.0 LITTERATURLISTE	48
VEDLEGG 1: UTDRAK FRA ANALYSEN	53
VEDLEGG 2: TEMATISK KART	55
VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE TIDSPUNKT UNGDOMSSKOLE	56
VEDLEGG 4: INTERVJUGUIDE TIDSPUNKT VIDEREGÅENDE SKOLE	60

1.0 INNLEDNING

Folkehelsearbeid skal bidra til å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, og beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen (Folkehelseloven, 2011). Bruk av cannabis er en slik faktor, og tidlig oppstart er assosiert med lavere inntekt, større behov for økonomisk hjelp, arbeidsledighet og bruk av andre rusmidler (Hall et al., 2016). Det beskrives også at bruk av alkohol og illegale rusmidler er blant de viktigste risikofaktorene for død og tapte friske leveår i befolkningen (Sandøy et al., 2018). På bakgrunn av dette er det å forebygge cannabisbruk blant unge særlig viktig, og rusforebyggende arbeid blant barn og unge er et prioritert område for norske helsemyndigheter (Arbeiderpartiet & Senterpartiet, 2021).

Andelen norske ungdommer som har prøvd cannabis økte fram til 2019 (Bye & Bretteville-Jensen, 2020), men denne trenden har vært stabil for årene 2020-2021 (Bakken, 2021). Cannabis er det vanligste illegale rusmiddelet i bruk blant ungdom i Norge, og det ses en utvikling som tyder på at ungdom vurderer cannabisbruk som mindre risikofyllt enn tidligere (Bilgrei et al., 2021). Ungdomstiden er en fase for valg og identitetsdannelse (Stänicke, 2020), og det er en tid hvor en gjerne har trang til å utforske og overskride grenser (Øia, 2013). Det er også perioden der mange grunnleggende holdninger formes og utvikles. Risikoatferd som utprøving av rusmidler er ikke uvanlig i ungdomsalderen, og risikoatferd kan være forsøk på å erfare grenser mellom seg selv og andre, teste egen innflytelse, utforske egne interesser og bli kjent med seg selv (Stänicke, 2020).

Studier viser at holdninger til cannabis endrer seg over tid, der en ser at ungdommenes vurdering av helseskader ved cannabisbruk blir mindre med økende alder (Bilgrei et al., 2021; Järvinen & Demant, 2011). Videre så har faktorer som høy tilgjengelighet, tanker om lav risiko ved bruk, påvirkning fra venner og tenkt norm når det kommer til cannabisbruk, vist seg som viktige når det kommer til holdninger ungdommer har til cannabis (Helmer et al., 2021; Järvinen & Østergaard, 2011; Piontek et al., 2013). Det er særlig relevant å få et bilde av norske ungdommers tanker rundt cannabis, da cannabis fortsatt er å regne som et illegalt rusmiddel i Norge, selv om det i mange andre land ses en utvikling med legalisering eller avkriminalisering (Bretteville-Jensen, 2019).

Undersøkelse av holdninger kan bidra til å forutsi atferd, og endrede holdninger vil kunne føre til endret atferd (Svartdal, 2011). Siden det er i ungdomsårene bruk av rusmidler vanligvis initieres (Gray & Squeglia, 2018), vil det å undersøke utviklingen av holdninger ungdommer har til cannabis og identifisere faktorer knyttet til bruk, kunne bidra til økt innsikt for det forebyggende arbeidet på rusmiddelfeltet. Det er imidlertid få studier som ser på holdninger i sin helhet og endringer i holdninger over tid. Det er beskrevet et behov for å få en større forståelse av ungdoms motivasjoner til å delta i atferder som bruk av cannabis (Trucco, 2020) i tillegg til behov for kvalitative studier og longitudinelle undersøkelser som kan gå dypere inn i temaet (Barrett & Bradley, 2016; Helmer et al., 2021). På bakgrunn av dette ønsker studien i denne masteroppgaven å undersøke ungdommers holdninger til cannabis, hva som former holdningene, og om disse holdningene eventuelt endrer seg over tid.

2.0 BAKGRUNN

I påfølgende kapitler presenteres bakgrunn om cannabis som rusmiddel, samt ungdom og helsekonsekvenser av cannabisbruk. Videre beskrives tidligere forskning som viser til holdninger ungdommer har til cannabis gjennom faktorer som er som er med å påvirke holdningene til- og bruk av cannabis. Beskrivelse av helsedeterminantene sammen med teorien om overveid handling («Reasoned action approach» - RAA) og trekomponentmodellen for holdninger vil bli beskrevet i kapittel 3 for å vise til hvordan holdninger til og tanker om en atferd utvikles og påvirkes.

2.1 Rusmiddelet cannabis

Legemiddeloven regulerer hvilke stoffer som regnes som narkotika, og i narkotikalistens utarbeidet av Statens legemiddelverk finner man cannabis (Narkotikaforskriften, 2013). Cannabis er en fellesbetegnelse på alle produkter som kommer fra planten *Cannabis sativa* (Helsedirektoratet, u.å.). Plantene inneholder ulike kjemiske forbindelser, blant dem THC (Delta-9-tetrahydrocannabinol), som er stoffet som i hovedsak gir rus ved bruk av cannabis (Bachs & Havig, 2019; Oslo Universitetssykehus, 2022). Cannabisplantens innhold av THC avgjør virkningene det har ved inntak. Kripos rapporterte i sin narkotikastatistikk for 2020 at styrkegraden i analyserte hasjbeslag har økt kraftig de siste 10-12 årene (Politiet, 2020).

Den Europeiske narkotikarapporten fra 2021 viser til at det finnes mange ulike cannabis-produkter på markedet, og at det er tilkommet flere former for cannabis og nye bruksmåter av det (Europeisk overvåkingscenter for narkotika og narkotikamisbruk, 2021). Ulike former for cannabis og bruksmåter er blant annet hasj, marihuana, cannabisolje, mat- og drikkevarer tilsatt cannabisekstrakter og syntetiske cannabinoider (Bachs & Havig, 2019). I denne oppgaven vil cannabis brukes som en fellesbetegnelse for hasj og marihuana.

2.1.1 Omfang av cannabisbruk blant ungdom i Norge

Rapporten fra den Europeiske skoleundersøkelsen ESPAD fra 2019 viste en økning i andelen norske 15-16 åringer som oppga at de hadde brukt cannabis minst en gang, siste 12 måneder og siste 30 dager, sammenlignet med perioden 2007-2015 (Bye & Bretteville-Jensen, 2020). Tall fra den nyeste Ungdata-rapporten fra 2021 tyder på at denne utviklingen har bremsset noe opp og blitt reversert under Covid 19-pandemien. Dette forklares blant annet ved at bruk av rusmidler i ungdomsalderen ofte skjer i sosiale fellesskap, noe som kan ha blitt påvirket under pandemien (Bakken, 2021). Det var mange flere ungdommer som hadde blitt tilbudt cannabis i løpet av det siste året enn antall ungdommer som faktisk hadde prøvd det. Tallene fra 2021 for videregående skole viste at 38 % av guttene og 30 % av jentene oppga og ha blitt tilbudt cannabis, mens det til sammenligning var 17 % av guttene og 12 % av jentene som oppga faktisk bruk eller utprøving av cannabis i løpet av det siste året (Bakken, 2021).

Bruk av cannabis er vanligst blant den yngre befolkningen i Norge. Data fra Statistisk Sentralbyrå viser tydelig at bruk av cannabis varierer med alder, der aldersgruppen 16-24 år er kategorien hvor flest oppgir å ha brukt cannabis det siste året (Statistisk sentralbyrå, 2021). Tall fra 2021 viste at andelen som hadde brukt cannabis siste 12 måneder for begge kjønn samlet var på 12 % i aldersgruppen 16-24 år, mot 5 % i aldersgruppen 25-44 år. Samlet for begge kjønn i aldersgruppen 16-24 år var det en nedgang i prosentandel som hadde brukt cannabis siste 12 måneder i 2021 sammenlignet med årene 2018-2020 (Statistisk sentralbyrå, 2021).

2.1.2 Virkninger og helsekonsekvenser ved bruk av cannabis

Cannabis kategoriseres som et hallusinogent stoff, og dens typiske virkning er å gi endret stemningsleie, velvære og endret tolkning av sanseinntrykk (Pedersen, 2015). Følelsen av velvære vil være i form av at brukeren ofte vil føle seg avslappet og lett sløvet, og

stemningsleiet kan gå til en euforisk følelse. Selve rusopplevelsen vil være avhengig av flere ting, som forventning til rusen, tidligere erfaringer og omgivelser. Endret tolkning av sanseinntrykk handler om at for eksempel oppfattelsen av former og farger forandrer seg. Dette er hos noen en godt kjent og ønsket virkning ved inntak av cannabis (Bachs & Havig, 2019). Det kan derimot hos noen virke skremmende og ubehagelig når sanseforvrengninger skjer samtidig med forandringer i oppmerksomheten, noe som kan føre til psykotiske tanker i form av forvirring av hva som er virkelighet og ikke. Sjeldnere beskrives også alvorlige psykotiske episoder ved inntak av cannabis, hvor brukeren mister kontakten med virkeligheten (Pedersen, 2015). Ulike studier viser at det kan være en sammenheng mellom cannabisbruk og økt risiko for å utvikle schizofreni over tid (Gage et al., 2016; Hall et al., 2016). Noe som taler imot er blant annet at bruken av cannabis har økt sterkt siden 1960-tallet da cannabis «kom på markedet», men en tilsvarende økning i schizofreni-diagnoser er ikke observert (Gage et al., 2016).

Når det kommer til påvirkning av kognitiv funksjon hos de som bruker cannabis regelmessig, presenterer WHO i sin rapport fra 2016 en rekke studier som viser til en svekkelse i verbal læring, hukommelse og oppmerksomhet hos denne gruppen (Hall et al., 2016). Disse svekkelsene knyttes oftest til, og avhenger av, varighet og hyppighet av bruk, i tillegg til alder ved oppstart og estimert dose THC som blir inntatt (Hall et al., 2016). Cannabisens styrke har ikke bare betydning for ulike svekkelser av de nevnte kognitive egenskapene. Det er også funnet en sammenheng mellom økt cannabisstyrke og førstegangsinnleggelse for hjelp med rusproblemer i Nederland (Freeman et al., 2018). Det at cannabisrusen påvirker hukommelsen, slik alkohol og andre rusmidler også gjør, er noe som kan være med på å påvirke prestasjoner i tilknytning til arbeid eller studier (Bachs & Havig, 2019). En hjerne i utvikling er mer utsatt for de skadelige effektene ved cannabis (Becker et al., 2010). Det er vist til en sammenheng mellom tidlig oppstart med cannabis og utsettelse av fullført utdanning (Horwood et al., 2010).

WHO sin rapport over cannabisbruk viser også til en sammenheng mellom tidlig oppstart med cannabis og bruk av andre rusmidler (Hall et al., 2016). Denne tilknytningen mellom tidlig oppstart med cannabis og bruk av andre rusmidler senere i livet, kan være som følge av at cannabisbruken reduserer opplevde barrierer og gir tilgang til andre rusmidler (Lynskey et al., 2003; Pedersen, 2015). Sannsynligheten økte 2-5 ganger for utvikling av avhengighet til cannabis eller andre rusmidler ved tidlig oppstart med cannabis (Lynskey et al., 2003).

Assosiasjonen er sterkere blant yngre brukere sammen med økt styrkegrad på rusmiddelet (Freeman & Winstock, 2015), i tillegg til om det er et jevnlig og/eller stort forbruk av cannabis (Fergusson et al., 2006; Fergusson & Horwood, 2000; Williams, 2020). De fleste unge som bruker eller prøver ut narkotiske stoffer utvikler dog ikke et varig misbruk (Øia, 2013).

To viktige aspekt som beskriver farene ved bruk av cannabis ved bruk i ung alder, er den sterke cannabiskulturen og den illegale økonomien rundt cannabis (Pedersen, 2015). Cannabiskulturen kan gi sterke identiteter i ytterkant av fellesskapet, hvor individet dyrker en «annerledeshet», og kan utvikle egne verdier og et ønske om å markere avstand til andre. Den illegale økonomien handler om at cannabis fortsatt er et illegalt rusmiddel, og dermed er det også en fare for å bli straffeforfulgt ved bruk, eller at en blir involvert i dealing på lavere nivåer (Pedersen, 2015). Dette beskriver en annen side av avhengigheten til rusmiddelet, som dreier seg om at avhengigheten ikke bare er knyttet til selve rusmiddelet, men også til komplekse bånd til kultur og økonomi rundt stoffet (Sandberg & Pedersen, 2010).

2.2 Ungdomstiden

Blakemore (2019) peker på ungdomstiden som en periode for forandring, med forandringer i hormoner i kroppen, i det sosiale miljøet og forandringer i hode og sinn. Det vises også til at man hos ungdom ser en økt tendens til å søke risiko og nye opplevelser (Blakemore, 2019). Videre så er ungdomstiden karakterisert med mer tid brukt sammen med jevnaldrende, økt sensitivitet for sosiale belønninger og tilpasninger til opplevde gruppestandarder (Leung et al., 2014). Øia (2013) beskriver temaer knyttet til moral, politikk, religion, verdier, helhet, sammenheng og identitet som viktig i denne aldersfasen, og som en del av utviklingen mot en voksen identitet. Ungdomstiden omtales også som en formativ fase mellom avhengighet til omsorgspersoner i barndommen og voksenlivets forventning om selvbestemmelse og ansvarlighet (Pedersen & Ødegård, 2021). Dette viser til ungdomstiden som en periode med mange forandringer i det sosiale miljøet, hvor alle valgene og mulighetene sammen med økt selvstendighet, både kan oppleves som en positiv ting, men også som overveldende og stressende (Blakemore, 2019; Øia, 2013).

2.2.1 Bruk av rusmidler i ungdomstiden

Risikoatferd som utprøving av rusmidler er ikke uvanlig i ungdomsalderen. En vil finne grensen for egen styrke og sårbarhet, og risikoatferd kan være forsøk på å erfare grenser mellom seg selv og andre, teste egen innflytelse, utforske egne interesser og bli kjent med seg selv (Stänicke, 2020). Bruk av rusmidler i ung alder kan dermed forklares med at ungdomshjernen er preget av økt aktivitet i belønningssystemene, noe som gjør at ungdom har en økt tendens til å søke nye impulser (Heradstveit et al., 2020). Sosiale opplevelser med jevnaldrende, der vennskapsbånd formes og forsterkes står sterkt hos ungdommen (Heradstveit et al., 2020). Spesielt for ungdomstiden er at valgene man tar, ofte er preget av at en står i «pressede» situasjoner med flere jevnaldrende til stede og opplevelse av et sosialt press til å gjøre handle på en spesifikk måte. Dette er gjerne risikoatferder, som bruk av rusmidler, hvor ungdommen tar en rask vurdering påvirket av følelser og den sosiale konteksten rundt atferden (Blakemore & Robbins, 2012). Det blir beskrevet at unge menneskers valg når det kommer til bruk av ulike rusmidler ofte avhenger av og bygger på deres dypere holdninger med hensyn til ens identitet, status og stil (Duff, 2003; Mostaghim & Hathaway, 2013).

2.2.2 Faktorer som påvirker holdninger til og bruk av cannabis blant ungdom

Risikofaktorer for bruk av rusmidler blant ungdom handler blant annet om personlige, sosiale og samfunnsmessige forhold, der forventninger og tenkte risikoer til bruk, tilgangen til rusmiddelet eller lovverk knyttet til rusmiddelet kan være blant påvirkningsfaktorene (Heradstveit & Skogen, 2020). Holdninger og opplevd risiko ved rusmiddelbruk kan være en sterk påvirkning når det kommer til vurdering om å bruke cannabis (EMCDDA, 2007). Faktorene som påvirker bruk og viser til holdningene ungdommer har til cannabis, deles her inn i personlige-, sosiale og samfunnsmessige forhold.

Personlige forhold

Studier viser til at holdninger til cannabis endrer seg over tid, der en ser at ungdommenes vurdering av helseskader ved cannabisbruk blir mindre med økende alder (Bilgrei et al., 2021; Järvinen & Demant, 2011). Järvinen & Demant (2011) undersøkte danske ungdommers holdninger til bruk av cannabis ved hjelp av fokusgruppeintervjuer av samme ungdommer over flere år. Studien fant at deltakernes holdninger mot cannabis gikk fra å være negativ og skeptisk da de var 14-15 år, og over til å være overveiende positiv og aksepterende til bruk da de var 18-19 år (Järvinen & Demant, 2011). En gjennomgang av forskning på feltet viser til

en økende trend av holdninger som handler om en større aksept sammen med lavere tenkt risiko ved bruk (Gray & Squeglia, 2018). Studier viser også til vurderinger av cannabis som et mindre farlig rusmiddel enn alkohol (Duff & Erickson, 2014; Pedersen et al., 2016).

Ungdoms egne erfaringer med cannabis har en påvirkning for hvor risikabelt de tenker at bruk av andre illegale rusmidler er. Det ble sett en lavere tenkt risiko ved bruk av andre illegale rusmidler blant ungdommer som selv hadde erfaring med cannabis, enn for de uten erfaring (Barrett & Bradley, 2016; Järvinen & Østergaard, 2011). Videre så tilrettelegger positive erfaringer med cannabis for å fortsette med atferden, mens negative erfaringer hemmer for videre bruk av rusmiddelet (De Wit & Phillips, 2012). Følelsen av velvære rusen gir og begeistring for rusmiddelet blant ungdommene er også av betydning for bruk av cannabis (Duff, 2007; Järvinen & Østergaard, 2011).

Hos noen ungdommer kan det at man vil passe inn eller skille seg ut utgjøre en del av vurderingen for bruk av rusmidler eller ikke (Duff, 2003; Fletcher et al., 2009; Sanders et al., 2013). Duff (2003) beskriver at ungdommers rusmiddelbruk kan være noe som utgjør en positiv funksjon for ungdommen når det kommer til skapelse og forming av deres identitet. Med et økende antall «vanlige» ungdom som vokser opp med økt tilgjengelighet av kunnskap om cannabis, og med økt aksept for kontrollert og «fornuftig» rusmiddelbruk, har bruk av cannabis blitt en del av en vanlig livsstil for mange (Mostaghim & Hathaway, 2013). Hammersley med kolleger (2001) beskriver at forholdet mellom cannabis og identitet handler om at cannabisbruk er et viktig aspekt av manges identitet, og at årsaker til bruk av cannabis vil variere og forandre seg over tid og ut fra ulike situasjoner. I tillegg så har dette noe å gjøre med at ungdomstiden som nevnt er perioden hvor en begynner å føle på mere frihet og selvstendighet, og det å bruke rusmidler er for mange unge mennesker en måte å utøve valgfriheten på (Duff, 2003).

Sosiale og samfunnsmessige forhold

Järvinen & Demant (2011) påpeker at syn på risiko ved bruk og egen bruk av cannabis er et produkt av sosiale faktorer, og de beskriver bruk av rusmidler blant unge mennesker i hovedsak som et gruppefenomen. Det vises til at ungdom ser på cannabis som et sosialt rusmiddel som gjør det lettere å sosialisere seg og at bruk er en gøy aktivitet med venner (Frieze, 2017; Macdougall & Maston, 2021). Ungdom følger gjerne atferder som de ser og tror at andre jevnaldrende også utfører, såkalt tenkt norm (Sanders et al., 2013). Det kommer som

følge av mange ungdommers ønske om og ikke skille seg ut, gjøre det samme som de andre i gjengen, eller rett og slett fordi de tenker at denne atferden er normalt å gjøre (Sanders et al., 2013). Denne tenkte normen blant jevnaldrende beskrives som en av de viktigste faktorene assosiert med risikabelt cannabisbruk (Helmer et al., 2021), og det vises til at de som overestimerer bruk av cannabis blant andre jevnaldrende gjerne har et stort forbruk av cannabis selv (Bertholet et al., 2013). Slik kan omgangskretsen både være en risikofaktor og en beskyttende faktor for bruk av rusmidler, avhengig av hva en ser og tror at andre jevnaldrende gjør (Heradstveit & Skogen, 2020). I den sammenheng er bruk av cannabis blant venner en viktig faktor knyttet til personlig bruk (Helmer et al., 2021; Piontek et al., 2013).

Venners bruk som påvirkning til eget bruk og holdninger kan fungere begge veier. Dette på bakgrunn av at det kan være vanskelig å skille om det er de jevnaldrende sitt bruk av cannabis som påvirker til egen atferd og holdning, eller om det er egen atferd som påvirker hvilke venner en velger og søker etter (Järvinen & Østergaard, 2011; Trucco, 2020). Videre så er ungdoms vurdering av risiko når det kommer til bruk av cannabis av betydning for eget bruk av cannabis (Piontek et al., 2013). Bruk av cannabis blir beskrevet å være mer sannsynlig på skoler eller i områder der ungdom rapporterer høy tilgjengelighet og lav risiko ved bruk. Piontek med kolleger (2013) viste at høyere opplevelse av risiko ved bruk var assosiert med lavere sjans for bruk blant ungdommer. Nesten halvparten av ikke-brukere av cannabis kan vurdere å bruke cannabis selv om det er ulovlig, hvis bruken oppleves å ha en lav eller uklar risiko (Burdzovic Andreas et al., 2021).

Årsaker til at noen ungdommer avstår fra å prøve eller bruke cannabis kan være av familiære årsaker (Hathaway et al., 2016). Foreldre og omsorgspersoner påvirker ungdommenes sosiale liv, og kan ha en direkte effekt både når det kommer til rusmiddelbruk og venner (Trucco, 2020). Familiære forhold kan altså være årsaken til at noen bruker cannabis, da bruk av cannabis blant familiemedlemmer viser til en økt risiko for bruk hos ungdommer (Haase & Pratschke, 2010; Miller et al., 2013). En annen kilde til påvirkning av rusmiddelbruk blant ungdom er sosiale medier, da disse plattformene kan være med å promotere slikt innhold og normalisere bruk (Cabrera-Nguyen et al., 2016; Moreno & Whitehill, 2016; Rutherford et al., 2022). I tillegg har den teknologiske utviklingen muliggjort at kilder med informasjon er lett tilgjengelig (Tackett-Gibson, 2008). Det sammenfaller med en studie som knyttet utvikling i ungdommers holdning til cannabis med blant annet populærkulturen og den digitale delen av ungdommers liv (Bilgrei et al., 2021). Begrepet «normalisering» handler ikke om at

størsteparten av ungdommer bruker illegale rusmidler, da begrepet ikke bare refererer til atferd, men også til holdninger (Manning, 2014). Det handler blant annet om at disse rusmidlene har blitt mer tilgjengelige, at det er økt aksept for bruk av det blant både brukere og ikke-brukere, økt kulturell aksept for bruk i flere land samt økt fokus om temaet i offentlige debatter (Hathaway et al., 2011; Järvinen & Demant, 2011).

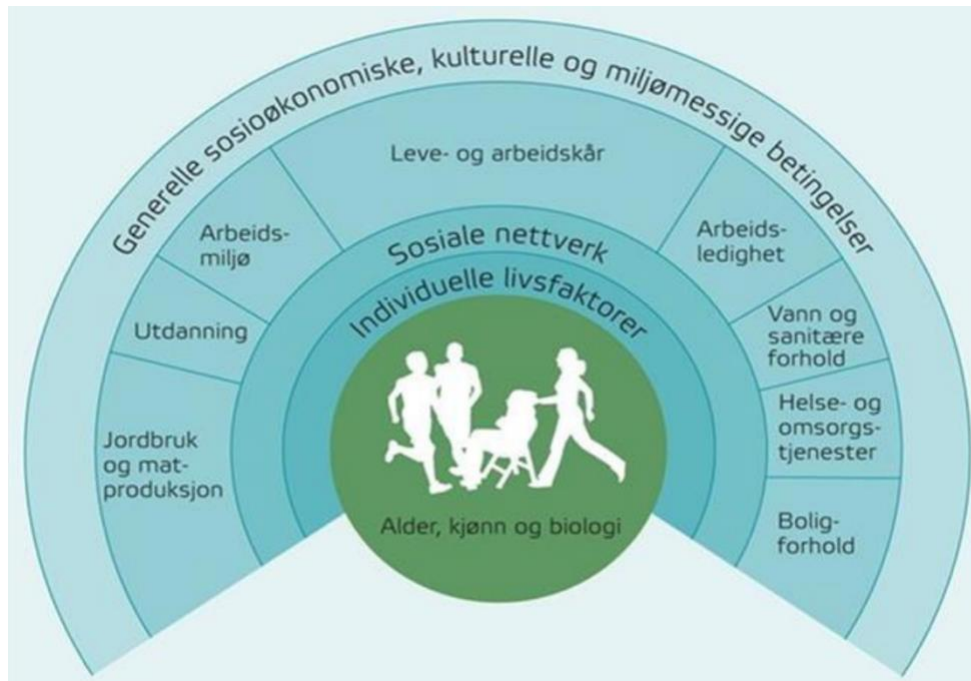
Studier viser til et skille i hva som blir sett på som akseptabel bruk av cannabis og ikke, noe som primært viser til sosial posisjon og bruksmønster (Järvinen & Demant, 2011). Det er større aksept for bruk blant de som bruker cannabis i sosiale settinger og ved spontane tilfeller, og for brukere som fortsatt blir oppfattet som vanlig og som «passer inn». Det blir beskrevet en mindre aksept for bruk når det gjelder personer som bruker cannabis regelmessig og/eller som bruker det alene. I tillegg ble bruk som påvirker forpliktelser til utdanning, arbeid og familie vurdert som uakseptabel bruk (Dahl, 2019; Järvinen & Demant, 2011). Dette viser til at bruk av cannabis i moderate mengder til rekreasjonsbruk er mer normalisert, enn overdreven eller jevnlig bruk, som fortsatt virker å være problematisert som rusmisbruk (Reid, 2020). Til tross for at noe forskning peker mot en økende aksept for bruk og økt kunnskap om cannabis blant ungdom, opplever fortsatt noen brukere av cannabis en følelse av stigmatisering ved bruk (Macdougall & Maston, 2021), i tillegg til at rusmildelets ulovlige status gjør at en kan få sanksjoner ved bruk (Hathaway et al., 2011). Disse konsekvensene som kommer av at cannabis er ulovlig, er en faktor som gjør at noen avstår fra å bruke cannabis (Hathaway et al., 2016). Cannabisens ulovlige status påvirker også den sosiale meningen rusmiddelbruken har for brukerne og deres omgivelser, og omsetningsformer og spredningsmønster vil avhenge av om et stoff er legalt eller ikke (Øia, 2013).

Det er blitt beskrevet en rekke faktorer og forhold som er vist å ha en påvirkning når det kommer til holdninger til og bruk av cannabis blant ungdommer. Dette kan videre knyttes opp mot, og ses i sammenheng med, teori som forklarer både hvordan en holdning formes og hvordan holdninger påvirker intensjon til atferd.

3.0 Holdningsteori

For å vurdere atferden «cannabisbruk» i et helhetlig perspektiv, kan man se på Dahlgren & Whiteheads (1991) helseatferdsmodell som beskriver de viktigste påvirkningene av helse, såkalte helsedeterminanter. Helsedeterminantene blir beskrevet som faktorer som truer helse,

fremmer helse og faktorer som virker beskyttende på helsen. Figuren (figur 1) består av flere lag av faktorer, som viser til hvordan både ytre og indre faktorer er med på å påvirke individets atferd og dermed helsetilstand (Dahlgren & Whitehead, 1991).

Figur 1: Helse-determinanter (Dahlgren & Whitehead, 1991, oversatt modell fra Burdzovic et al., 2018)

Lagene i figuren består av 1) individuelle livsstilsfaktorer, herunder kunnskap, bevissthet og egenskaper som former atferden, 2) støtte og påvirkning fra samfunnet, 3) bo- og arbeidsforhold, tilgang på ulike fasiliteter og tjenester og 4) sosioøkonomiske, kulturelle og miljømessige forhold. Dette er alle ulike forhold som sammen utgjør faktorer som bidrar til å påvirke et menneskes helseatferd og dermed også helsetilstand (Dahlgren & Whitehead, 1991).

Selv om rusmiddelbruk er en individuell atferd, regnes også dette til en viss grad som et resultat av komplekse forhold i individets sosiale omgivelser (Burdzovic et al., 2018). En kan finne flere av helse-determinantene igjen i de faktorene som er beskrevet til å påvirke holdningene til og bruken av cannabis blant ungdom. Det gjelder blant annet personlige faktorer som egen bruk og erfaringer med cannabis (Barrett & Bradley, 2016; Järvinen & Østergaard, 2011), og faktorer som omhandler ungdommenes sosiale nettverk hvor omgangskretsen kan være en faktor assosiert med cannabisbruk (Helmer et al., 2021; Piontek et al., 2013). I den sammenheng kan figuren brukes til å se på faktorer som påvirker atferd,

som igjen påvirker helsen, til å undersøke ungdommenes holdninger. Dette med bakgrunn i at holdninger og atferd henger tett sammen (Svartdal, 2011).

3.1 Studiens definisjon av holdning

Definisjonen av holdning denne studien tar utgangspunkt i er at «*en holdning er en predisposisjon til å oppfatte, tenke og handle på bestemte måter i forbindelse med et gitt objekt*» (Brochs-Haukedal & Bjørvik, 2010, p. 234). Holdningen noen har til et gitt objekt, eller atferd, utgjør personens generelle evaluering av atferden. Holdninger relateres til alt som vi forholder oss til på en eller annen måte. Holdningene våre har også betydning for vårt forhold til andre mennesker og er dermed viktig i forbindelse med sosial atferd (Brochs-Haukedal & Bjørvik, 2010).

Det er vanlig å beskrive holdningsbegrepet som sammensatt av tre komponenter. Holdninger til en bestemt hendelse, et bestemt fenomen eller ett gitt objekt kommer dermed til uttrykk via tre komponenter (Brochs-Haukedal & Bjørvik, 2010; Svartdal, 2011).

Trekomponentmodellen består av følelseskomponenten, den kognitive komponenten og handlingskomponenten. Følelser gir uttrykk for om vi oppfatter objektet som behagelig eller ubehagelig, om det er noe vi liker eller misliker. Den kognitive komponenten handler om vurderingen av hva som er den mest hensiktsmessige holdningen til objektet og den tankemessige delen av holdningen, som kommer til uttrykk gjennom oppfatninger og meningsytringer. Til slutt viser handlingskomponenten til handling, intensjon og vilje vedkommende har når det kommer til objektet holdningen handler om (Brochs-Haukedal & Bjørvik, 2010; Svartdal, 2011).

3.2 Teorien om overveid handling

Holdning- og handlingsteorier kan forklare forholdet mellom holdninger, intensjon og atferd. «Reasoned action approach», eller teorien om overveid handling, er en slik teori for å forutsi atferd, formulert av Fishbein & Ajzen (2010). Først og fremst viser teorien at menneskelig sosial atferd følger fra informasjon eller tanker personen har om atferden under vurdering. Disse tankene om atferden kan formes fra ulike hold, og teorien forslår at en person sin intensjon om å utføre en atferd avhenger av tre typer holdninger til atferden (Fishbein & Ajzen, 2010):

Først går det på personens holdninger til atferden, som baserer seg på tanker om positive eller negative konsekvenser som kan komme ved å utføre atferden. Dette beskrives som utfallsforventninger som er med på å bestemme personens holdning mot å selv utføre atferden. Generelt vil det si at om en person tenker at det å utføre atferden gir flere positive enn negative konsekvenser, vil holdningen mot atferden være at den er fordelaktig. For det andre så formes det tanker om viktige personer eller grupper i sitt liv vil godta eller mislike om en selv utførte atferden. Dette er i tillegg til tanker om disse viktige personene selv utfører atferden eller ikke. Oppsummert skaper disse to faktorene en tenkt eller opplevd norm til den gitte atferden, noe som igjen kan påvirke til et opplevd sosialt press til å selv delta i atferden eller ikke. Til slutt formes også tanker om personlige og miljømessige faktorer som enten kan fremme eller hemme hvor godt personen kan utføre atferden. Disse tankene om kontroll over og evne til å utføre atferden vil igjen resultere i en følelse av høy eller lav mestringstro, slik Bandura (1982) beskriver det. Om personen tenker det er mere tilretteleggende faktorer for å utføre atferden enn hemmende faktorer, vil mestringstroen til atferden være større.

Utvikling av alle tre komponenter påvirkes av bakgrunnsfaktorer som er å finne igjen i helsedeterminantene (figur 1). Det omhandler individuelle, sosiale og miljømessige faktorer. Eksempler på slike faktorer er alder, kjønn, kultur, venner, utdanning og informasjon (Dahlgren & Whitehead, 1991). I kombinasjon vil de tre komponentene beskrevet lede til en intensjon til å utføre atferden. Generelt ses det at jo mer gunstig holdningen og den tenkte normen til atferden er, dess sterkere er personens intensjon til å utføre atferden være (Fishbein & Ajzen, 2010). Innholdet i teorien kan dermed knyttes til forståelse av det som former ungdommenes holdninger til bruk av cannabis, og se dette opp mot atferd.

4.0 Problemstilling

I lys av tidligere forskning på feltet sammen med teorier som er funnet relevant for holdning og atferd, har denne studien et ønske om å se nærmere på hvilke holdninger dagens ungdom har til cannabis. I tillegg vil holdningene undersøkes med et longitudinelt perspektiv. Med dette som bakgrunn er studiens problemstilling følgende:

Hva påvirker holdningene ungdom har til bruk av cannabis, og endres holdningene fra ungdomsskolen til videregående skole?

5.0 Metode

Dette kapitlet vil beskrive hvilken metode, fremgangsmåte og analyse som ligger til grunn for å besvare problemstillingen. Siden datamaterialet som er blitt analysert i denne studien kommer fra Folkehelseinstituttet (FHI), vil det først gis en kort beskrivelse av hvordan datamaterialet er blitt samlet inn gjennom deres MITT LIV-undersøkelsen. Deretter vil det gis et innblikk i kvalitativ metode som er blitt benyttet i denne studien, utvalg av deltakere, valg av analysemetoder og fremgangsmåte i analysen.

5.1 MITT LIV - undersøkelsen

Denne studien har fått tilgang på et utvalg av individuelle intervjuer fra MITT LIV - undersøkelsen. Undersøkelsen er en skolebasert prospektiv undersøkelse om ungdom og rusmidler, utført av FHI (Brunborg et al., 2019). Dette er en longitudinell undersøkelse med intervjuer av ungdommer fra et utvalg ungdoms- og videregående skoler i Norge, ved fem ulike tidspunkt (2015-2021). Studien beskriver at omtrent 120 8. klassinger fra 6 ulike skoler ble rekruttert og intervjuet, der de samme ungdommene ble fulgt opp over en tidsperiode på 6 år, for siste gang våren 2021. De inkluderte skolene i studien kom fra ulike deler av landet, både fra større byer og mindre distrikter. Undersøkelsen la vekt på at gjentatte intervjuer med ungdommer kan bidra til å kartlegge og beskrive de komplekse sosiale og kulturelle prosessene som ligger bak deres bruk av rusmidler, både i form av alkohol, tobakk og narkotika. Denne studien baserer seg på individuelle intervjuer utført våren 2018 og våren 2021.

Via MITT LIV-undersøkelsen er alt det forskningsetiske knyttet til denne studien godkjent. FHI har fått tillatelser på søknad om MITT LIV-undersøkelsen fra Datatilsynet (DPA) (referanse nr.: 15/01495) og Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (referanse nr.:2016/137). Alle ungdommene som deltok i undersøkelsen, og deres foreldre, ga fra seg et skriftlig samtykke som var basert på god informasjon om studien på forhånd (Brunborg et al., 2019).

5.2 Kvalitativ metode

For å besvare studiens problemstilling, ble kvalitativ metode benyttet. Kvalitativ metode ble brukt for å kunne belyse ungdommenes holdninger, tanker og egne erfaringer, da det er en metode som er en godt egnet for å belyse mangfold, ulike nyanser og subjektive erfaringer

(Malterud, 2017). Malterud (2017) beskriver kvalitative metoder som «*forskningsstrategier for beskrivelse, analyse og fortolkninger av karaktertrekk og egenskaper eller kvaliteter ved de fenomenene som skal studeres*» (Malterud, 2017, p. 30). Ved bruk av kvalitativ metode ble det mulig å styrke forståelsen av hva som er med å forme ungdommers holdninger, og hvordan disse utvikles. De kvalitative analysemetodene som er blitt brukt bidrar til å få frem mening, betydning og nyanser av atferden (Malterud, 2017).

5.2.1 Utvalg

Utvalget består av ti elever som ble intervjuet både i 10. klasse på ungdomsskolen og 3. året på videregående skole – her henholdsvis kalt tidspunkt ungdomsskole (TU) og tidspunkt videregående skole (TV). Et krav for inkludering i studien var at deltakerne ble intervjuet ved begge disse tidspunktene. Materialet utgjør dermed 20 individuelle intervjuer.

Utvelgelsen av deltakere ble gjort av min biveileder fra Folkehelseinstituttet, Ola Røed Bilgrei, som hadde god kjennskap til datamaterialet og som selv hadde utført intervjuer og jobbet med MITT LIV-undersøkelsen. Utvelgelsen ble gjort med bakgrunn i et ønske om et strategisk utvalg. Det gikk på å få en blanding av erfaring med cannabis hos deltakerne, i tillegg til at deltakerne kom fra byer av ulik størrelse fra ulike deler av landet. Utvalget består av fire deltakere med erfaring og seks uten erfaring med cannabis, med en lik andel gutter og jenter. Videre så har tre deltakere erfaring med cannabis ved begge tidspunkt for intervju, mens en person kun har erfaring ved ett av tidspunktene. Dette ga et godt utgangspunkt for ulike innfallsvinklinger og et bredere bilde på ulike holdninger til cannabis. Alle deltakere var gitt fiktive navn som blir brukt under analyse og resultatdelen.

5.2.2 Tematisk innholdsanalyse

For å analysere datamaterialet og utarbeide temaer ble tematisk analyse benyttet. Tematisk analyse beskrives av Braun & Clarke (2006) som en fleksibel metode, og er en metode for å identifisere, analysere og skildre mønster og mening i det empiriske datamaterialet. På bakgrunn av det ble analysemetoden funnet å være en godt egnet metode for å belyse studiens problemstilling. Metoden er fleksibel i form av at den ikke forutsetter føringer fra bestemte metodetradisjoner, men at den heller kan brukes innenfor rammene av ulike teoretiske og vitenskapelige tradisjoner (Braun & Clarke, 2006). Denne analysen har en fenomenologisk tilnærming som er preget av et ønske om å komme så nær som mulig virkeligheten gjennom en fordomsfri beskrivelse av deltakernes erfaring, samtidig med et mål om å komme bak disse

beskrivelsene (Nyeng, 2012). Formålet med en fenomenologisk tilnærming er her å få frem erfaringene hos deltakerne, og få frem virkeligheten slik deltakerne opplever den (Nyeng, 2012). En måte å bruke tematisk analyse på er å gi en detaljert og nyansert tilnærming til et spesifikt tema, eller gruppe av temaer, i datasettene (Braun & Clarke, 2006). Dette var utgangspunktet for denne studien, der fokuset var et spesifikt tema som omhandlet ungdom og deres holdninger til cannabisbruk, hvor det også ble holdt åpent for at flere temaer av interesse kunne utforme seg under analysen. Det viser til en blanding av induktiv og deduktiv tilnærming (Braun & Clarke, 2006).

Innledningsvis ble alle intervjuer lest gjennom uten å notere noe for å bli kjent med datamaterialet og alle deltakerne. Ved neste gjennomlesing av intervjuene tok jeg for meg en og en deltaker med intervjuer fra begge perioder, hvor det ble utformet tankekart med stikkord som kjennetegnet de ulike deltakerne. Det gikk på stikkord om både fritidsaktiviteter, familie, venner, bruk av ulike rusmidler og fremtidsplaner. Dette ble gjort for å bli enda bedre kjent med innholdet i intervjuene av hver deltaker og for å få en oversikt over det store datamaterialet.

Etter å ha fått en oversikt over datamaterialet, var neste steg av analysen å markere ut og kode for sitater som ble funnet interessante i datamaterialet. De markerte sitatene fra datamaterialet ble samlet for hver deltaker, med inkluderte markerte sitater fra intervjuene fra begge tidspunktene (vedlegg 1). Kodingen av de markerte sitatene ble gjort ved at det ble utarbeidet kategorier og nøkkelord knyttet til sitatene (se tabell 1). Kategoriene ble laget med utgangspunkt i forskningsspørsmålet (Aanesen, 2020). Da forskningsspørsmålet var relativt åpent under analysen, ble kategoriene dannet ut fra temaet «ungdommers tanker om bruk av cannabis», hvor de ga en indikator på dette åpne temaet om cannabis.

Tabell 1: Eksempel på kodeskjema, fra tidspunkt ungdomsskolen (TU) og videregående skole (TV) for deltakeren «Egil»

Egil TU		
Kategorier	Nøkkelord	Sitater fra materialet
Konsekvenser	«Ødelegger liv», «Fører ikke til noe godt»	Fordi jeg vet hvordan det ødelegger liv. Jeg vet hvordan folk rundt, personer som blir avhengig har det, når de blir det. Jeg har det, og det er ikke noe lurt. Det fører aldri til noe godt, og jeg vil ikke være den personen som ødelegger liv på grunn av det.
Status	«Ulovlig», «kult»	Kanskje fordi det er ulovlig, de vil være litt sånne rebeller.
Rusen	«Komme vekk», «Lettere rusmiddel»	Hasj er kanskje mye lettere enn det andre, altså andre sterkere stoffer. Og du blir ikke så fjern som du blir hvis du tar andre sterkere midler, men jeg vet egentlig ikke helt. Samme grunn som alkohol, at de vil komme seg vekk fra verden. Har jeg hørt.
Egil TV		
Konsekvenser	«Personlig erfaring»	Fordi familien har hatt ganske mye problemer med rusmidler. Og jeg vil ikke ta det livet. Jeg vil ikke ...
Miljø	«Stereotypier»	Det er en del som gjør det, ja. Det kommer helt an på, for det er de stereotypiske gruppene som jeg vet om, som alle kan tenke seg til at gjør det. De gjør det. Og også veldig mange som tar avstand fra det, det vet jeg at det er.
Identitet	«Tar avstand»	Ja, jeg har et par kompiser som røyker hasj et par ganger. Og jeg har sagt: «Vet dere hva, hvis dere vil det, så er det ikke noe jeg kan gjøre for å stoppe dere. Men jeg vil ikke være med dere når dere gjør det». Det er bare fordi jeg vil ta avstand fra det. Det har ikke noe med dem å gjøre, det har bare noe med det at jeg ikke vil ha noe med det å gjøre.

Tabell 1 består av de kategorier som ble funnet for deltakeren, sammen med tilhørende nøkkelord og sitater som dannet utgangspunktet for kategorien. For hver deltaker ble dette utført og samlet i egne tabeller, såkalte kodeskjema, hvor det utformet seg ulike kategorier og mengde kategorier hos deltakerne. De sitatene som er bakgrunnen for kodene, er de som ble funnet relevante etter å ha gått gjennom alle sitater som ble markert hos deltakerne.

Det neste steget var så å utforme temaer på bakgrunn av kategoriene som ble funnet i datamaterialet (tabell 1). Braun & Clarke (2006) beskriver at et tema fanger noe viktig når det kommer til forskningsspørsmålet for studien, og at det representerer et visst nivå av mønster i svarene eller innholdet i datasettene. Det ble laget et tematisk kart som samlet kategoriene sammen med nøkkelord fra sitatene for alle deltakerne samlet. Det blir beskrevet som en god metode for å finne tema som fungerer sammen med utgangspunkt i kategoriene (Braun & Clarke, 2006). Det ble ikke gjort forskjell på at det var intervjuer fra to ulike tidsperioder, siden temaene skal gjenspeile hele datamaterialet. Det tematiske kartet ble utformet som et stort tankekart (vedlegg 2), og det dannet grunnlaget for at det ble utarbeidet fem temaer, som var temaer som gikk igjen hos de fleste deltakerne. Temaene som kom fram var «Aksept for bruk», «Tenkte konsekvenser», «Påvirkning fra miljøet», «Cannabisrusen» og «Identitet».

På bakgrunn av temaene identifisert i den tematiske analysen, var neste steg å utføre en longitudinell analyse for å se på eventuelle endringer over tid innenfor disse temaene.

5.2.3 Longitudinell analyse

Longitudinell betyr langsgående, og er betegnelsen for en studie der data samles inn ved flere enn ett tidspunkt (Johannessen et al., 2010). Denne studien baserer seg på datamateriale med samme deltakere fra to ulike tidspunkt, med fokus på utvikling av holdninger og endringer over tid hos deltakerne. Denne delen av analysen gikk ut på å systematisere hvordan datamaterialet, innenfor de ulike temaene som ble utarbeidet for deltakerne, enten forandret seg eller forble like over tid (Grossoehme & Lipstein, 2016). For å få en slik oversikt ble tabell utformet for hver deltaker (se tabell 2 og 3 for eksempel):

Tabell 2: Oversikt over tema med innhold fra TU og TV, «Anett»

Tema	TU	TV
Aksept for bruk	Burde vært lovlig, syns ikke det er farlig, alkohol er mye, mye farligere, man bare «chiller» ved bruk av hasj, nå er det hvem som helst som bruker	Alkohol er litt farligere, sett folk røyket på fester og sånn og på film gjøres det hele tiden
Konsekvenser Påvirkning fra miljøet	Det går ikke an å dø av hasj	Folk blir «giddelause» og inaktive På film røykes det på fester hele tiden, og selv sett folk som røyker på fest
Opplevd kontroll	Bare chiller ved bruk av hasj, bedre kontroll enn ved bruk av alkohol	
Identitet	Før kunne man se hvem som brukte, nå kan det være hvem som helst, ingen spesiell stil	Folk bruker fordi det gjør dem kule
Rusfølelsen	Flukt fra livet, ekle tanker i hodet bare forsvinner	Ting blir gøy og kjekt, ler mye

Tabell 3: Oversikt over tema med innhold fra TU og TV, «Frode»

Tema	TU	TV
Aksept for bruk	Vanlig å bruke	Sosialt akseptert, vanlig å bruke, åpenhet, alkohol er mer skadelig
Konsekvenser ved bruk	Sterkere enn andre rusmidler, en inngangsport og moderate mengder er gjerne ikke like farlig	Får konsekvenser om en gjør det i overkant, og problemer med loven om en blir tatt, må ikke krysse grensen over til sterkere ting, umulig å ta overdose på det
Påvirkning fra miljøet	Lært av foreldre at man skal holde seg unna rusmidler	Kan få problemer med loven ved bruk
Cannabisrusen	Hasj er veldig farlig	Trygghetsfølelse
Identitet	«Kult» å bruke, opprørere	

Tabellene består av rader med de fem ulike temaene som er blitt utarbeidet for datamaterialet og kolonner med de to tidsperiodene dataene er samlet fra (TU og TV), hvor det ble fylt inn en kort oppsummering innenfor hvert tema.

For å organisere funnene fra tabellene beskrevet ovenfor, ble en ny tabell utformet (tabell 4). Tabell 4 har fokus på tidsperspektivet i dataene. Temaene i denne tabellen kan indikere en endring over tid eller en stabil trend. Fra den første tabellen i den longitudinelle analysen, beskrevet i avsnittet ovenfor, var det ikke alle tema som var blitt beskrevet hos alle deltakerne. Det trenger ikke bety at det er mangler i kodingen eller analysen, men det kan derimot indikere en endring over tid. Eksempelvis om en deltaker uttrykker stor risiko ved bruk av cannabis ved TU, men ikke nevner noe om dette i TV, så kan det tyde på at risikoen ikke oppleves som like stor. Dette må derimot ses i sammenheng med spørsmål som er blitt stilt og hvordan dataene er blitt samlet inn ved begge tidspunktene (Grossoehme & Lipstein, 2016).

Tabell 4: Utdrag fra resultater, longitudinell analyse

Tema	Aksept for bruk	Konsekvenser ved bruk	Påvirkning fra miljøet	Cannabisrusen	Identitet
Frode Ikke erfaring med cannabis i TU, erfaring i TV	Forandret fra at det er ganske vanlig å bruke, til at det i tillegg er sosialt akseptert, åpenhet rundt bruk og mening om at alkohol er mer skadelig	Forandring fra at det er sterkere enn andre rusmidler og at moderate mengder gjerne ikke er like farlig, men til slutt blir ikke hasj nok, til at det er farlig om en overdriver men umulig å ta overdose på det og at det er greit så lenge han ikke tar steget over til sterkere ting, og at problemet er at det er ulovlig	Utvikling fra at cannabis er strengt forbudt så de som bruker blir litt opprørere, til at en av farene ved bruk er at man får problemer med loven om en blir tatt og at en avkriminalisering hadde vært en god ide	Forandring fra at hasj er veldig farlig, til å beskrive at det gir en trygghetsfølelse	Brukere tror de blir kule av det, kult at det er ulovlig – ikke snakket om i TV
Steffen Erfaring	Forandring fra at det bør være legalisert og at det bra er bedre enn det dårlige med cannabis, til at det ikke er like bra som alkohol og at folk har sluttet å bruke det	Forandring fra at undersøkelser viser til at det ikke er så farlig og at han leste seg opp på temaet og at det bra er bedre enn det dårlige, til at det beskrives som en dyr sovemedisin, hatt ubehagelig opplevelse med hasj	Påvirket av blant annet amerikansk kultur til oppstart og vært i miljø hvor bruk var vanlig i tillegg til at det bør være legalisert fordi farligere når ulovlig – ikke snakket om i TV	Utvikling fra at folk bruker fordi det har noe positivt ved seg, til at han opplevde cannabisrusen som ubehagelig ved sist bruk	Gått fra at folk røyker for egen greie og han gjør det for egen del og at røykere har en «driter-i-det-holdning», til at folk sikkert røyker fordi det er ulovlig

Rasmus Erfaring	Forandring fra tanker om at det sjelden blir tatt overdose, at det er tillatt flere steder i USA og at cannabis bruker til medisin, til tanker om at det ikke bør bli lovlig for vanlig forbruker og tanker om hvordan det påvirker barn å se bruk	Forandring fra at det er syntetisk cannabis som blir beskrevet som farlig og at han vet når han har fått nok og kjenner egen grense, og at det er en bedre kontroll ved hasjbruk enn andre rusmidler, til at bruk av cannabis ikke tar seg ut med tanke på jobb og at man er forbilder for de som er yngre enn seg, i tillegg til at det er ulovlig	Forandring fra en påvirkning fra kultur i USA blant annet, til beskrivelse av at oppvekst og miljø er med å ufarliggjør bruken	Like beskrivelser fra begge tidspunkt, med at rusen gjør at man glemmer ting og sover godt, har bedre kontroll over denne rusen og god følelse dagen derpå	Like beskrivelser fra begge tidspunkt, med at han bruker for egen del og noe han selv vil, og at han liker tankegangen og den avslappede livsstilen
Steinar Ikke erfaring	Ikke snakket om i TU – Ved TV beskrevet større aksept for bruk og at hasj i større grad er normalisert enn bruk av andre sterkere rusmidler, cannabis er utbredt og alkohol er farligere	Forandring fra beskrivelser om at det er ulovlig og at det er risiko for utvikling til bruk av sterkere rusmidler og at det er farlig på lik linje med de andre rusmidlene (alkohol, snus, røyk), til at så lenge det er en risiko ved bruk så er det ikke verdt det, selv om risikoen er liten	Like meninger begge tidspunkt, hvor det oppfattes kult i noen miljø og at folk bruker på grunn av følelser og for å være kule, og det er viktig for vedkommende å ha riktige venner og styre unna miljø som bruker	Like beskrivelser med at noen bruker fordi det er kult, men at han selv ikke har behov for å pushe grenser og styrer unna det, tenker ikke man blir kulere av det	
Anne Bodil Ikke erfaring	Forandring fra at hasj er et mildere rusmiddel til at det er helt ufarlig og at det er vanlig å bruke	Forandring fra tanker om at det er fare for å gå over til andre ting ved bruk og at hun ikke liker hvordan man blir ved bruk, til at hasj er ganske ufarlig, men at hun ikke tør å prøve fordi det vil være vanskelig å regulere rusen om det skulle være ubehagelig, og at tanken på å inhalere røyk er det som gjorde at det ikke fristet	Ikke snakket om i TU – Beskriver ved TV at bror bruker og påvirker til at hun ikke får kjøpe selv, og at venner påvirker til bruk	Utvikling fra at folk trolig bruker pga det er noe nytt og spennende til at man blir rolig og at rusen føles bra	Forandring fra at man ikke blir kul av å bruke det til at det ikke er noen bestemte brukere av cannabis

5.3 Etske overveielser

Denne studien baserer seg på intervjuer som allerede er blitt utført gjennom folkehelseinstituttets MITT LIV-undersøkelse. Alt det forskningsetiske er utført av FHI og godkjent for deres undersøkelse, og denne studien baserer seg på utdrag av datamaterialet fra undersøkelsen. Datamaterialet bestod av ferdig transkriberte anonymiserte intervjuer, uten mulighet til å re-identifisere noe av datamaterialet tilbake til deltakerne i MITT LIV-undersøkelsen. Dermed faller det utenfor kategorien studie som må meldes inn til NSD. Intervjuene jeg fikk tilgang til ble lagret på passordbeskyttet PC.

På all litteratur og forskning som er inkludert i denne studien, har jeg gjort mitt beste for å være kildekritisk i form av å benytte meg av oppdatert forskning på feltet, og på og ikke dra slutninger kun basert på innhold til egen studie. Videre har jeg forsøkt å få frem flere sider av en sak om tidligere forskning viste ulike funn.

6.0 Resultater

Resultatene presenteres med utgangspunkt i de fem temaene som kom frem i analysen; «*Aksept for bruk*», «*Konsekvenser ved bruk*», «*Påvirkning fra miljøet*», «*Cannabisrusen*» og «*Identitet*». Disse temaene beskriver ungdommenes tanker rundt cannabis, der temaene viser til mønsteret i det som kom frem i intervjuene. Meningsinnholdet i temaene vil belyse og viser til ungdommenes holdninger til cannabisbruk. Innenfor hvert av temaene vil det presenteres hvilke tanker og meninger deltakerne hadde rundt bruk av cannabis, i tillegg til at utviklingen innenfor temaene vil ses på. Som beskrevet tidligere har deltakerne ulike erfaringer når det kommer til cannabis, hvor noen har prøvd selv, andre har venner som bruker/har prøvd, og andre som igjen ikke har noen erfaring med cannabis.

I tillegg så er resultatene fra analysen presentert med en kombinasjon av personsentrert- og temabasert tilnærming. Personsentrert tilnærming har deltakerne i fokus ved fremstilling av materiale, mens temabaserte tilnærminger har tema i fokus (Thagaard, 2009). I kombinasjon kan tilnærmingene utfylle hverandre og ivareta helhetsforståelsen som Thagaard (2009) beskriver som grunnleggende for kvalitativ forskning.

6.1 Aksept for bruk

Temaet «*Aksept for bruk*» handler om ungdommenes holdninger til og beskrivelser av hvor vanlig de tenkte det var å bruke cannabis og hva de tenkte om rusmiddelet. En utvikling som kom frem fra det første intervjuetidspunktet (TU) til det siste (TV), var en observasjon av en økt aksept for bruk av cannabis blant ungdommene. Da deltakerne var kommet til slutten av 3. trinn på videregående skole, var det et fellestrekk for flere med beskrivelser om at en ikke ble overrasket lengre om folk brukte det, i tillegg til at det var ganske normalt, og at cannabis var relativt ufarlig. Anja sin fortelling representerer det som også ble sett hos andre deltakere, der det ble beskrevet lite kjennskap til at jevnaldrende på skolen brukte cannabis ved TU, til at hun visste om flere som hadde prøvd det ved TV. På ungdomsskolen svarte Anja på spørsmål om hun visste om noen som brukte cannabis med at: «*Jeg har hørt det, men det er bare om en. Men jeg er liksom ikke sikker, for det har på en måte ikke blitt bekrefta*». På videregående var svar på spørsmål om noen venner av henne hadde prøvd at: «*Ja, det er det. Det er faktisk en del som har prøvd det. Og da var det liksom sånn at de samlet seg en liten gjeng og testet ut det*».

På spørsmål ved TU om Steinar visste om noen i klassen eller på trinnet som brukte cannabis, svarte han: «*Nei, det tror jeg ikke*». Ved siste tidspunkt for intervju derimot, beskrev Steinar at bruk av cannabis var blitt normalisert, hvor han begrunnet det med at:

«Ja, det er også er litt sånn som ... det også er blitt normalisert. At det er større aksept for det, det er veldig tankegang blant mange unge med «Legalize it-kampanje», og sånn der. Så det er nok ganske utbredt, men jeg tror det fort gjort er at man tenker at det er mye flere som holder på enn det det egentlig er» (TV)

Videre forklarte han hva han la i begrepet «normalisert», ved å si: «*Det er liksom ikke så ... altså, det er ikke sånn at man er vantro etter man har hørt det. Eller at man blir overraska da, det er såpass utbredt at man er: «Å, ja. Det er det du driver med?»*». Line hadde samme oppfatning som Steinar. Når det kom til hva som kunne være årsaken til at cannabisbruk hadde blitt mer vanlig, beskrev Line ved TV at det kunne være på grunn av: «*Kanskje bare måten folk har snakket om det ...*», hvor hun fulgte opp med at: «*... partiet Venstre har jo Unge Venstre, og dem har vært mer sånn: «Legaliser det.» ... Så jeg tror det har vært mer okay. Folk mener: «Okay, det her er ikke så ille.*». Både Line og Steinar trakk frem det

politiske aspektet som forklaring på en opplevd økt aksept på bruk av cannabis, der ulike legaliseringskampanjer ble nevnt.

Utvikling mot cannabis som et mindre farlig rusmiddel ved TV kom blant annet frem i Frode sin fortelling. Han gikk fra å si om cannabis at: «... *Jeg tenker at hasj er veldig farlig ... jeg tenker at til slutt blir ikke hasj nok*» (TU), til at han beskrev bruk av cannabis med at: «*Det er ikke noe galt med det. Det begynner jo nesten å bli sosialt akseptert og*» (TV). En faktor fra Frode sin fortelling er at han ved TU ikke hadde egen erfaring med cannabis, mens han ved TV hadde prøvd cannabis.

Det var ikke bare det med at cannabis ble beskrevet som vanligere å se rundt seg, at måten folk snakket om det hadde endret seg, eller opplevelser av cannabis som mindre farlig, som viste til en økt aksept. Et fellestrekk ved måten de med erfaring snakket om cannabis på, var hvordan de svarte på spørsmål om sammenligningen av alkohol og cannabis. Anett fortalte at:

«... jeg synes egentlig at det er så ... jeg synes det burde være lovlig istedenfor alkohol, for alkohol er mye, mye farligere. For det går ikke an å dø av hasj liksom. Jeg har lest at du må røyke 1500 gram på et kvarter for å dø av hasj. Og av alkohol, drikker du litt for mye så dør du»

Forklaringen på at alkohol var mer skadelig og cannabis bedre, var avhengig av hvordan egne erfaringer med cannabis hadde vært. Ved positive erfaringer med cannabis ble det sett forklaringer på at cannabis ikke var så farlig og at alkohol var mer skadelig. Blant deltakerne med dårlige erfaringer med cannabis eller uten erfaringer ble det sett forklaringer der alkohol ble trukket frem som bedre enn cannabis. Steffen, som ved TU selv brukte cannabis, beskrev at: «... *jeg synes at hvis man sammenligner det med alkohol så burde det hvert fall være legalisert*», og at «... *jeg synes at det bra med hasj er bedre enn det dårlige med hasj*». I løpet av videregående skole, og etter en dårlig erfaring med cannabis, beskrev han ved TV om bruk av cannabis at: «*Jeg tror folk har kommet over den her greia med å «røyke det bare for å røyke det-perioden», som var på VG1 ... Det er litt dyrt også. Folk har bare slutta, det her er ikke like bra som alkohol*».

Selv om at analysene fant en gjennomgående økt aksept for bruk av cannabis, var ikke det gjeldende for alle deltakerne. For eksempel Anja beskrev bruk av cannabis som noe negativt

både ved TU og TV. Hun fortalte at: *«Jeg synes hasj er en veldig dum ting egentlig ... jeg har liksom sett hva det kan bli til»* (TU). Ved neste tidspunkt for intervju hadde jevnaldrende i omgangskretsen til Anja begynt å bruke cannabis, noe hun beskrev med at *«Jeg synes jo det er dumt. Jeg synes det er skummelt i tilfelle de også havner på det samme kjøret. Men de vet jo hva jeg tenker om det. Og de vet at jeg ikke er interessert i å være med»* (TV).

6.2 Konsekvenser ved bruk

Temaet *«Konsekvenser ved bruk»* rommer ulike syn deltakerne hadde på hva som var konsekvensene ved cannabisbruk, og eventuelt farlig eller ufarlig med bruk, i tillegg til bakgrunn for hvorfor de tenkte slik de gjorde. Et fellestrekk som viste seg fra analysen var at beskrivelsene fra deltakerne da de gikk i 10. klasse (TU) var preget av mer usikkerhet rundt rusmiddelet og gjerne av større tenkte konsekvenser ved bruk, til at det på videregående (TV) var flere som tenkte at konsekvensene ved bruk gjerne ikke var så store. Dette ble omtalt ved TU via ulike aspekter som at cannabisbruk kunne være en inngangsport til bruk av sterkere rusmidler og ukjente virkninger ved cannabis, til at det var greit å bruke så lenge en ikke overdrev og at det var relativt ufarlig ved TV.

Beskrivelsene av at bruk av cannabis kunne være en inngangsport til bruk av sterkere rusmidler, var en konsekvens som ble nevnt av tre av deltakerne. Dette viste seg blant annet fra Frode sin fortelling, hvor han ved TU sa:

«Nei, det er greit med røyk og litt drikking, men hasj er noe annet. Det er sterkere, også er det ofte inngangen til sterkere dop. Det vil jeg ikke på»

Steinar delte Frodes mening om at bruk kunne være en vei inn til sterkere rusmidler ved TU, men ved TV hadde beskrivelsene av konsekvensene ved bruk moderert seg litt, hvor han da beskrev at: *«Så lenge det er risiko så er det totalt unødvendig å ta den risikoen, uansett hvor liten den er. Men jeg har ikke fått inntrykk av at det er noen stor risiko»*. Steinar hadde selv ingen erfaring med cannabis fra noen av intervjutidspunktene, men hadde likevel et lite skifte mot beskrivelser av mindre konsekvenser ved cannabisbruk fra TU til TV. Frode hadde ikke erfaring ved TU, men hadde fått erfaring ved TV. Han hadde en tydelig endring i beskrivelsene av tenkte konsekvenser ved bruk, der han ved TV beskrev:

«Mange sier jo at snus og marihuana og sånne greier er en inngangsbillett til noe sterkere. Sant, at det er derfor det er farlig. Jeg tenker at det er greit så lenge jeg ikke tar det steget over til disse type greiene, det er mye farligere»

Et fellestrekk blant noen av deltakerne som hadde erfaring med cannabis, var beskrivelser om at ved bruk av cannabis opplevde man en større kontroll enn ved bruk av alkohol. Det kom frem i Anett sin beskrivelse, hvor hun blant annet om alkohol og cannabis sa: *«... også i tillegg, alkohol da mister du helt kontrollen. Du kan springe rundt og du mister kontrollen ... Mens hasj, da bare chiller du liksom ...»*. Rasmus trakk frem egenskaper som at han var *«... en ganske kontrollert person. Jeg vet når jeg har fått nok. Jeg klarer å si nei og sånn der ...»*, som begrunnelser på at det ikke var noe problem å bruke cannabis.

Under dette temaet ble det også vist motsatte holdninger, at tanken om å miste kontrollen og ikke ha kontroll var en årsak til at noen ikke vil prøve cannabis og var en negativ konsekvens ved bruk. Dette var trekk som var å finne hos de uten egen erfaring med cannabis. Anne Bodil forklarte hva hun tenkte var ubehagelig med bruk av cannabis med at:

«... hvis jeg gjør det, også liker jeg ikke hvordan det føles, så kan jeg ikke bare avslutte det eller komme meg ut av det ... Så jeg vil bare si at det er mindre skummelt å drikke enn å røyke hasj. For hvis jeg ikke liker hvordan det føles, også er jeg stuck med den følelsen i noen timer. Med alkohol, så kan du i hvert fall regulere hvor lenge det varer med hvor mye du drikker»

Som nevnt var de tenkte negative konsekvensene ved bruk noe moderert og ikke like store ved TV som ved TU. Det virket å være, blant annet, på grunn av økt kunnskap om rusmiddelet, egne erfaringer med cannabis, eller som følge av en økt aksept til bruk i miljøet rundt seg. Resultatene viste at flere av deltakerne hadde lest seg opp på og oppsøkt informasjon om cannabis. Steffen svarte på spørsmål om han har lest mye om cannabis, og om det er internett som er kildene til informasjon, at: *«Ja, også er det dokumentarer på Netflix også. Jeg liker ikke å bruke Youtube, for der har jeg sett mange subjektive meninger om det. Må heller bruke cold hard facts»*. Det kunne synes å være et skille på både hvilken informasjon som ble trukket frem, og hvilken retning informasjonen ble tolket, ut fra om deltakeren hadde brukt cannabis selv eller ikke. Rasmus, med cannabiserfaring, trakk frem at siden cannabis blant annet blir brukt som medisin, så kunne det ikke være så skadelig: *«... i*

mitt inntrykk så er ikke hasj så farlig som alle skal ha det til. For eksempel hasj er jo ikke noe skadelig, folk bruker det til medisin og alt. Kommer jo helt an på hvordan du bruker det».

Steffen, også med erfaring, svarte på spørsmålet om han tenkte at hasj hadde færre negative konsekvenser enn alkohol med at:

«Ja, ut ifra det jeg har lest så har det det. Altså de verste utfallene er jo at man kan få angst, men okay ... så de undersøkelsene der kan jeg ikke mye om, men det virker sånn ut fra den nettsiden, jeg husker jeg tenkte at ... ja hvis de har gjort undersøkelsene ved medisinsk bruk så har de jo angst fra før av. Også er det panikkanfall man kan få, men jeg synes at det bra med hasj er bedre enn det dårlige med hasj»

Steinar, som ikke hadde erfaring med cannabis, beskrev derimot at: *«... man leser om statistikk og hvor mye det ødelegger korttidshukommelse og alt sånn, så i skolesammenheng er det hvert fall idiotisk».* Deltakerne hadde dermed litt forskjellige fokus når det kom til beskrivelsene av konsekvensene ved cannabis.

Noen beskrev at det som var farlig med cannabis var det faktum at det var ulovlig å bruke. Dette tok Steffen opp, hvor han på spørsmål fra intervjuer om cannabis burde være legalisert, svarte: *«... jeg synes at hvis man sammenligner det med alkohol så burde det hvert fall være legalisert. Altså hasj er farligere når det er ulovlig, fordi at ... det er en sånn sirkel nesten, fordi at man gjorde det ulovlig, og da ble hasj farlig. Og hasj som er farlig påvirker folk negativt. Og da forblir det ulovlig ...».* At cannabis fortsatt er et illegalt rusmiddel i Norge, var noe som innvirket på om noen ville bruke det eller ikke. Den ulovlige statusen var en konsekvens som særlig ble trukket frem ved TV. Dette kunne knyttes til at ungdommene var blitt eldre, hvor noen poengterte at bruk ikke var forenelig med jobb. Rasmus begrunnet hvorfor han hadde sluttet å bruke cannabis med at: *«Det har med konsekvenser å gjøre. Jeg tror ikke det tar seg så godt ut med det her fagbrevet jeg får i ... hvis jeg rett etter jeg har vært her drar og gjør det og blir tatt, og får det på rullebladet mitt».*

6.3 Påvirkning fra miljøet

Noe som ble trukket frem av de fleste av deltakerne, enten de hadde prøvd cannabis selv eller ikke, var beskrivelser av miljøfaktorer som betydning for at noen bruker cannabis. Denne oppfatningen holdt seg ganske lik for begge tidspunkt når man ser på resultatene fra den

longitudinelle analysen, med beskrivelser av venner og miljøet rundt seg som viktige faktorer for egne holdninger og atferd til cannabis.

Miljøet rundt personer ble beskrevet å kunne være en påvirkning til eget bruk i form av gruppepress. Anja beskrev om de som brukte cannabis at: *«de kanskje også føler et press på å gjøre det siden venner og bekjente gjør det»*. Hvordan venner kunne påvirke til bruk eller ikke kom også frem i samtalene med Line, hvor hun sa om sine venner ved TU at: *«Vi driver ikke med sånn alkohol, eller snus, eller noen sånne der ting»*. Det var en klar holdning i hennes vennegjeng om at bruk av cannabis eller andre rusmidler var noe de ikke drev med. Line beskrev likevel ved TV at denne holdningen kunne blitt utfordret ved en eventuell avkriminalisering av cannabis: *«... det kan hende at jeg ville prøv det selv. Ikke sant: «Okay, ja. Hvordan er det her» Så jeg tror da flere folk ville ha brukt det»*.

Anja, Egil og Anne Bodil hadde alle venner som i ulik grad hadde prøvd og som brukte cannabis, noe som i utgangspunktet ville økt sjansen for at de selv hadde prøvd cannabis. Selv tok de avstand fra det og hadde ikke prøvd det. De opplevde derimot en annen påvirkning fra miljøet i tillegg til venner med erfaring, som gikk på at alle tre hadde personlig erfaring med cannabis i nær familie. Det var i form av familiemedlemmer som enten hadde hatt problemer med bruk av cannabis og rusmidler eller som aktivt brukte det. Egil sa at han hadde blitt tilbudt cannabis av venner, men takket nei. Årsaken til at han ikke hadde prøvd selv om at venner brukte det, sa han at var: *«Fordi familien har hatt ganske mye problemer med rusmidler. Og jeg vil ikke ta det livet. Jeg vil ikke ...»*. Anja beskrev at det var en del av vennene som hadde prøvd det, og på spørsmål om hun selv hadde prøvd det var svaret: *«Nei, det har jeg ikke. Jeg har på en måte et ganske dårlig forhold til sånne ting, så jeg passer på og ikke bli med på sånne ting»*.

Hos noen av deltakerne ble viktigheten av hvilke venner man hadde, i tillegg til påvirkning fra foreldre, beskrevet. Det å ha «riktige» venner var viktig og noe som kunne påvirke bruk eller ikke. Beskrivelsen «riktige venner» ble brukt av både Steinar og Evelyn, og det ble da pekt mot at vennene kunne påvirke livet deres i spesifikke retninger. Steinar beskrev om foreldrene at: *«Jeg tror de deler mye av mine oppfatninger da, at det er veldig viktig å ha riktige venner da»*. Evelyn fortalte om hva hun hadde fått høre hjemme når det kom til vennskap, og hvordan venner kan påvirke eget liv:

«... mamma sier at du må velge riktige venner. Ikke «velge-velge», sånn du skal si at de er feil og sånt. Nei, nei. Du respekterer dem uansett, men det som at du må velge en sånn riktig venn som er der for deg uansett. Ikke bare sånn fritiden og sånt, men ikke sånn drikking og festing og hele greia. Det mener jeg er veldig viktig da. Fordi at de vennene mine kan jo påvirke meg resten av livet mitt»

Rasmus, Anett og Steffen var i miljøer som hadde testet ut og som brukte cannabis, og hadde selv erfaring med cannabis. Det å være i et miljø hvor cannabis ble brukt, var noe som førte til ulik behandling på skolen ifølge en deltaker. Steffen beskrev at han kjente på at han ble behandlet annerledes på skolen av blant annet rektor, og følte at dette var knyttet til at han var en del av et hasjrøykende miljø: *«Kanskje jeg var paranoid, men det virka som når jeg kom på skolen ... Jeg tror ikke jeg har bra forhold med rektor»*. Dette var blant annet årsaken til at han kuttet bånd med det miljøet, hvor han sa: *«Jeg bytta helt miljø. Eller jeg har bare fraskrevet meg det ansvaret. Jeg har ikke, jeg har ingen relasjoner i det miljøet lenger»*. Anett beskrev noe av det samme, hvor hun sa at grunnen til at hun ikke hadde prøvd cannabis igjen var: *«Fordi alle snakker så mye drit om det ...»*.

Rasmus beskrev enda et aspekt for påvirkning til bruk, hvor han snakket om at hvor man var fra og at hvor han vokste opp gjorde at cannabis ble ufarliggjort. Dette beskrev han på følgende måte:

«... jeg er oppvokst der, og alt jeg fikk med meg, så var det på en måte litt mer ufarliggjort. Når de eldre gutta prater om at de har gjort det, jeg tenker bare: «Oi, du har gjort det. Du ser jo helt fin ut. Du går jo fortsatt på egne bein.» Mens er du oppvokst et annet sted, så kan det hende at du kun hører om det fra foreldre og får et skremmende innblikk av det».

I tillegg til påvirkning fra venner, familie og området man var fra, ble også en annen miljøfaktor nevnt. Dette kom blant annet frem i intervjuet med Steffen i form av at han nevnte amerikansk kultur som en av flere grunner til hvorfor han prøvde cannabis: *«Ja, mest nysgjerrighet. Og fordi at, jeg ble påvirket av sånn ... jeg må innrømme det, selv om at jeg ikke liker å innrømme det. Jeg ble påvirket av sånne, ikke alle, av amerikansk kultur sier vi. Men jeg sier ikke at, altså det er ikke, jeg visste jo hva som var fordelene og ulempene ved det før jeg tenkte at: «Ja, det her skal jeg gjøre»*. Så det var ikke ... det var ikke amerikansk kultur sin

skyld, det var jo min egen ide ...». Det kan knyttes opp mot beskrivelser av hvordan det at cannabis er tillatt i mange andre land, i tillegg til at det blir sett brukt på TV/filmer, gjør at det ikke virker så farlig å bruke det. Anett beskrev for eksempel om situasjoner hvor det røykes cannabis at: *«... Jeg har sett folk som har røyka hasj på fester og sånt. Og på film gjør de det på fest hele tiden».* Rasmus beskrev hvordan det at det er tillatt i mange andre land forklarte hvorfor cannabis ikke var så farlig: *«For eksempel i USA, så er det flere stater som har tillatt hasj og alt det der. Man ser jo ikke særlig ofte at folk. Eller det kommer ikke ofte opp at folk dør av overdose, det er gjerne andre rusmidler, sånn drøye rusmidler som MDMA og Molly og alt det der».*

6.4 Cannabisrusen

Tanker og beskrivelser om cannabisrusen var noe flere av deltakerne snakket om. Om de tenkte at cannabisrusen var en positiv opplevelse eller ikke, var av betydning for hvilke holdninger ungdommene hadde til cannabis, og eventuell motivasjon til å prøve det. Cannabisrusen var noe flere av deltakerne beskrev ved begge tidspunkt som noe som kunne være positivt med cannabis, og en årsak til at folk prøvde det. Påvirkningen rusen ga ble av de fleste deltakerne presentert som god og avslappende, og dette var tanker som i hovedtrekk holdt seg stabile ved begge tidspunkter for intervju, men det ble sett noen forandringer.

Hos noen av deltakerne utviklet det seg fra at cannabis ble beskrevet som noe skummelt og ukjent, og en rus de ikke visste så mye om ved første intervjutidspunkt, til tanker om at cannabisrusen kunne være behagelig og at den hadde en avslappende effekt ved siste intervjutidspunkt. Dette viste seg i Anne Bodil sin fortelling, hvor hun ved TU sa på spørsmål om hun var nysgjerrig på å prøve cannabis at: *«Nei. Det tror jeg ikke jeg tørr å prøve, på grunn av sånn man blir»*, og fulgte opp på spørsmål om hun visste hvordan man ble når man hadde røyket det med at: *«Merkelig kanskje, jeg vet faktisk ikke. Jeg aner ikke».* Ved TV beskrev hun om påvirkning av cannabis at: *«Det blir mer ... ting er ikke så viktig, og at det blir nesten samme greia som når man drikker. Nå har ikke jeg prøvd det, men det virker som om ting blir: «Ja, men det er bare å gjøre det».*

En lignende utvikling ble sett også hos Frode, hvor han først beskrev cannabis med at *«Nei, jeg tenker at hasj er veldig farlig ...»* (TU), hvorpå han ved siste tidspunkt hadde hatt personlig erfaring med cannabis og beskrev rusen på følgende måte:

«Nei, enten så blir jeg rolig, eller så blir jeg hyper. Det er de opplevelsene jeg har hatt. Også merker jeg at maten smaker bedre. Men hovedsakelig får jeg litt trygghetsfølelse» (TV)

Hvordan egen erfaring hadde vært, virket dermed å ha en påvirkning for hvordan rusen ble beskrevet. Eksempel på det ser man også fra Steffen sin fortelling, hvor han ved TU beskrev at folk brukte cannabis: *«Fordi de mener at det har positive ...»*, altså at cannabis har noe positivt ved seg. Deretter hadde han hatt en dårlig erfaring med cannabis frem til det siste intervjuetidspunktet, hvor han da beskrev om cannabis at: *«... jeg bare orker ikke fordi jeg har fått så stygge på det»*, og fulgte opp med: *«... Jeg opplevde hasjrus som ubehagelig sist gang jeg tok det» (TV).*

Anett beskrev også at rusen ved cannabisbruk var noe folk søkte, og som var ufarlig. Hun så på rusen som: *«Det er vel og en type, samme som alkohol egentlig, en escape fra livet liksom, for livet er ganske dritt»*. Dette fulgte hun opp med beskrivelser av egen erfaring med at: *«Ja, det var ganske nice egentlig. Det var på en måte sånn at alle de ekle tankene i hodet mitt bare forsvant liksom»*. Egil, som ikke hadde erfaring med cannabis, beskrev noe av samme tankene om hvorfor folk brukte cannabis: *«Samme grunn som alkohol, at de vil komme seg vekk fra verden. Har jeg hørt»*. Uavhengig av erfaring eller ikke ses forklaringer på at bruk av cannabis fungerte som en «flukt fra hverdagen». I tillegg til at rusen ga en pause fra hverdagen, ble også samholdet som hørte med bruk av cannabis trukket frem. Rasmus beskrev det godt, hvor han sa:

«Det var alltid god stemning når vi gjorde det sammen. Det var koselig, uten tvil. Det man følte på, det man kjente på. Alt man bekymra seg for bare ... det er ikke så stort der og da. Da skjønner man at ... det er egentlig bare en pause, det er det som er fint»

6.5 Identitet

Temaet *«Identitet»* er det siste temaet som bidrar til å belyse ungdommers holdninger rundt bruk av cannabis. Det omfatter hvordan ungdommene beskrev faktorer som omhandlet identitet og livsstil som noen av årsakene til cannabisbruk. Et fellestrekk fra analysen var at deltakerne beskrev årsaker til at folk brukte cannabis med faktorer som gikk på identitet og

livsstil. Det kunne ses en liten utvikling fra at flere tenkte at cannabis var noe folk brukte for å være kule og for å gå mot loven ved TU, til at flere trakk frem rusfølelsen, som beskrevet i punkt 6.4, og det at folk turte å være seg selv ved bruk ved TV.

Et aspekt ved identitetstemaet gikk på at noen av deltakerne trakk frem at noen trolig brukte cannabis for å bli eller være kule, mens andre trakk frem at cannabis ble brukt for egen greie og ikke for å være kul. Det at cannabis fortsatt er et ulovlig rusmiddel i Norge, forsterket ifølge deltakerne oppfatningen av at folk ble kule av det, i form av at de gjorde noe ulovlig ved å bruke det. Det kom frem i Egil sin fortelling, hvor han beskrev årsak til bruk med at: *«Kanskje fordi det er ulovlig, de vil være litt sånne rebeller»*. Anja svarte på spørsmål om det å røyke cannabis var kult med at: *«Jeg synes jo ikke det, men det er nok mange som tenker at de som tør å gjøre det er tøffere»*. Dette kom godt frem i Steinar sin fortelling også, hvor det ble trukket inn at en årsak også kunne være at noen bruker det for å passe inn *«... kanskje noen som føler seg litt utenfor, og føler at det er en vei for å være kule. Som jeg har sett eksempler på ... Men jeg tror heldigvis at det er et miljø hvor det er sånn: «Da får dem holde på med det.» Der ikke noe jeg eller vi trenger å bry oss om. Jeg er ikke sånn at du er kulere fordi du røyker hasj»*.

Evelyn, som ikke hadde særlig kjennskap til bruk av cannabis ved noen av tidspunktene, beskrev ved TU mulige årsaker til bruk av cannabis med at *«Jeg har ikke peiling, det kan være at sånn dere å glemme noe hvis man er i sorg eller noe»*. Ved TV tenkte hun at årsaker til at folk brukte cannabis kunne være noe av samme årsaker til at folk drakk alkohol, som hun beskrev med at: *«Hvis jeg skal tenke på det, så er det sikkert det med at man klarer å sosialisere mer, jeg vet ikke. Fordi man ikke er helt hundre prosent seg selv, også tenker jeg liksom at kanskje det med sosialt samvær og sånt. Det at du gjør noe felles. Det er en viktig faktor ...»*.

Steffen sin fortelling representerte en utvikling blant noen av de som hadde hatt erfaring med cannabis, men som ikke brukte det i like stor grad eller i det hele tatt lengre. Utviklingen gikk fra beskrivelser ved TU om at folk røyket for «egen greie» og at det var vanlig, til beskrivelser om at folk gjorde det fordi de trodde de ble kule ved TV. Ved TU beskrev han folk som brukte cannabis med at: *«De har en «Jeg driter i det»-holdning»*, og forklarte videre om eget bruk at: *«Planen min var bare å finne noe hasj og røyke det for meg selv, eller sammen med en venn. Fordi at jeg gjorde det heller ikke for å bli kulere eller noe sånt. Det*

var mest for egen agenda». Ved TV beskrev Steffen utviklingen av cannabisbruk i hans miljø med at:

«Det var mange som prøvde det, som har tatt det før i tiden. Også nå har dem – jeg vet ikke, jeg tror ikke det har noen sosial effekt av å si det lenger. Så derfor er det sikkert mange som tok det bare for å gjøre det, bare fordi det var hasj, det var ulovlig»

Frode hadde en motsatt utvikling, hvor han ikke hadde erfaring med cannabis i 10. klasse, men hadde prøvd det i løpet av videregående skole. Han beskrev ved TU at grunnen til at folk røykte var: *«Det er det at de tror de blir kule av det»*, og begrunnet det med: *«Nei, det er jo strengt forbudt. Så når de bruker det så er de litt sånn dere opprørere. Mot reglene på en måte. Og da syns folk gjerne at de er modige, kule»*. Det ble derimot sett en forandring i hans holdninger etter egne positive erfaringer med cannabis. Da ble selve identiteten og stereotypier ved cannabis trukket frem som noe som appellerte til han. På spørsmål om cannabis var noe han ikke skulle prøve igjen, svarte han: *«Så lenge det er ulovlig i Norge. Eller jeg har jo en liten drøm inne i meg om å flytte til Jamaica. Det er ikke bare på grunn av det, det er bare tankegangen ... liksom stereotypen rundt landet. Bare helt avslappet, ingen forventninger, bare ta livet som det er»* (TV).

7.0 Diskusjon

I dette kapittelet vil først en oppsummering av hovedfunn gjøres før funnene fra studien diskuteres opp mot problemstillingen og i lys av tidligere forskning og holdningsteori. På bakgrunn av analysen som kom fram til fem temaer som belyser studiens problemstilling, *«Aksept for bruk»*, *«Konsekvenser ved bruk»*, *«Påvirkning fra miljøet»*, *«Cannabisrusen»* og *«Identitet»*, vil disse temaene også utgjøre oppbyggingen av diskusjonen, slik de gjorde i resultatdelen.

Hovedfunnene fra temaet *«Aksept for bruk»* viste resultater som pekte mot en økt aksept for bruk av cannabis. Et fellestrekk fra de fleste av ungdommenes beskrivelser av cannabis ved TV var at cannabis var relativt ufarlig, i tillegg til at det var blitt mere utbredt og normalt å bruke. *«Konsekvenser ved bruk»* viste til at ungdommene hadde ulike syn på risiko og konsekvenser ved bruk av cannabis. Som et fellestrekk viste temaet til en utvikling fra beskrivelser om at bruk var farlig og en inngangsport til tyngre rusmidler, til at de fleste

knyttet bruk av cannabis til en lav risiko ved TV. Resultater fra temaet «*Påvirkning fra miljøet*» omhandlet faktorer knyttet til miljøet som deltakerne trakk frem som årsaker til at noen ungdommer bruker cannabis. Omgangskrets, nærmiljø, familie, kultur og politikk var alle faktorer som kunne påvirke til bruk, og dermed også holdningene til cannabis. Temaet «*Cannabisrusen*» viste til at beskrivelsene av cannabisrusen ble noe forandret fra TU til TV. Det dreide seg om beskrivelser av rusen som noe ukjent og litt skummelt ved TU, til at flere beskrev at rusen kunne ha avslappende og behagelige effekter ved TV. Til slutt ble temaet «*Identitet*» presentert, der resultatene pekte mot et fellestrekk av beskrivelser om bruk av cannabis for status i form av at brukere var kule og rebeller. Slike beskrivelser var tydeligst ved TU og blant deltakere uten erfaring.

7.1 Aksept for bruk

Resultatene i denne studien kan tolkes i retning av en større aksept for bruk av cannabis blant ungdommene. Andre studier beskriver at ungdommers holdninger mot cannabis gjennomgår store forandringer gjennom ungdomstiden, med endring fra negative og skeptiske holdninger til bruk av cannabis, til en overvekt av positive og aksepterende holdninger til cannabis når ungdommene har blitt eldre (Järvinen & Demant, 2011). Denne utviklingen beskrives av Järvinen & Demant (2011) som en del av en normalisering av bruk av cannabis, noe som også kan knyttes opp mot andre deler av funnene fra denne studien.

Opplevelsen av økt aksept for bruk var på grunnlag av måten ungdommene snakket om cannabis på. Cannabis ble beskrevet som mindre farlig eller ufarlig ved TV sett opp mot TU, i tillegg til beskrivelser av at bruk hadde blitt mer utbredt og normalt blant jevnaldrende. Dette er noe som samsvarer med tidligere forskning, der det beskrives en økende trend av holdninger som viser til større aksept sammen med lavere tenkt risiko ved bruk (Gray & Squeglia, 2018). Normalisering av cannabis ble av deltakerne beskrevet som at en ikke lenger ble overrasket av å høre om noen som brukte det og at måten folk snakket om det tydet på en normalisering. Normalisering går blant annet ut på en økt aksept for bruk sammen med økt fokus på cannabis i offentlige debatter (Hathaway et al., 2011; Järvinen & Demant, 2011). Resultatene i denne studien tyder på at aksept for bruk var knyttet opp mot eventuelle egne erfaringer, eller erfaringer med bruk av cannabis i nære relasjoner. Det ble gjerne uttrykt en større aksept for bruk blant de som selv hadde positive erfaringer med cannabis, i tillegg til de som opplevde at cannabis var blitt normalt å bruke i samfunnet rundt dem. Funnene tilsvarer en studie av De Wit & Phillips (2012) som viser hvordan tanker om enten positive eller

negative erfaringer og opplevelser med cannabis, kan tilrettelegge for eller hemme for videre bruk av cannabis.

Det er ikke bare egne erfaringer med cannabis som kan påvirke til en økt aksept for bruk av cannabis. Som nevnt beskrev deltakerne cannabis som mer utbredt og vanlig å bruke blant andre jevnaldrende ved siste intervjuetidspunkt. Dette viser til hvordan normen i miljøet ungdommene er i, påvirker til aksept for bruk og eget bruk. I resultatene ble det trukket frem at man trolig tenkte det var flere som brukte cannabis enn hva tilfellet faktisk var. Dette poengteres også av Sanders med kolleger (2013), som beskriver at tanker om hvor vanlig cannabisbruk blant jevnaldrende ungdom er, utgjør en større del enn hva den reelle andel brukere faktisk utgjør. Tenkt bruk av cannabis blant jevnaldrende er en viktig faktor assosiert med eget cannabisbruk, og noe som har påvirkning av atferd for unge (Helmer et al., 2021; Järvinen & Østergaard, 2011; Sanders et al., 2013). Den tenkte normen for en atferd blant venner og nettverk er en viktig faktor også i teorien om overveid handling, og er med på å påvirke ungdommenes holdninger og intensjon til å selv utføre atferden (Fishbein & Ajzen, 2010). Hos flere av deltakerne kunne denne påvirkningen være gjeldende. Flere beskrev at bruk av cannabis var blitt mere utbredt og at de visste av folk som hadde prøvd cannabis ved TV, sett opp mot fortellinger fra TU. Det trenger ikke nødvendigvis være riktig at bruk var mye mer utbredt. Til tross for beskrivelser av økning og stabil trend av cannabisbruk de siste årene, er det fortsatt ikke en stor andel cannabisbrukere blant norske ungdommer (Bakken, 2021). Men disse beskrivelsene av økt omfang av cannabisbruk blant jevnaldrende og i samfunnet, kan derimot knyttes opp mot det som tolkes som en utvikling av økt aksept for bruk av cannabis blant ungdommene.

Det disse resultatene viser til er hvordan ungdommenes holdninger til cannabis utvikles mot en økende aksept for bruk av cannabis når de går på videregående skole. Denne utviklingen kan ses i lys av beskrivelser av normalisering rundt cannabis, der opplevelser av økt utbredelse sammen med egne erfaringer og erfaringer i omgangskretsen påvirker. Dette viser til en utvikling i motsatt retning av hva regjeringen ønsker, der regjeringens ruspolitikk har som mål å holde rusmiddelbruken i samfunnet på et lavt nivå og forebygge bruk av alle typer rusmidler (Regjeringen, 2022). Bruk av cannabis, og særlig i ung alder, er knyttet til flere negative konsekvenser som for eksempel påvirkning av hukommelse, oppmerksomhet og bruk av andre rusmidler (Hall et al., 2016). Dette kan være med å påvirke prestasjoner på skole og jobb, og en studie har funnet sammenheng mellom tidlig oppstart

med cannabis og senere fullført utdanning (Havig, 2019; Horwood, 2010). En økning i bruk av cannabis kan dermed ha en negativ påvirkning for folkehelsen, der konsekvenser både kan være utsatt skolegang og eventuelt bruk av andre rusmidler. Et viktig aspekt ved resultatene er også betydningen den tenkte normen for bruk blant jevnaldrende har, da studier viser til at ungdom gjerne følger atferder som de ser og tror at andre jevnaldrende har (Helmer et al., 2021; Sanders et al., 2013). Det viser til at et mulig forebyggende tiltak i denne sammenheng kan være informasjon som når ut til ungdommene som omhandler faktisk utbredelse av cannabis. Det longitudinelle perspektivet i studien avdekker også at holdningsendringen kan skje i fasen fra ungdomsskolen og gjennom videregående skole, noe som viser til viktigheten av å komme inn tidlig med informasjonsarbeidet.

7.2 Konsekvenser ved bruk

Under dette temaet viste resultatene et fellestrekk av beskrivelser hos flere av ungdommene da de var 15-16 år gamle om cannabis som et farlig rusmiddel med negative konsekvenser ved bruk. Dette utviklet seg til mindre tenkte negative konsekvenser ved bruk når de hadde blitt 18-19 år gamle. Det viser til ungdommenes utfallsforventinger ved bruk av cannabis, hvor det generelt ved tanker om flere positive enn negative utfall ved bruk av cannabis, gjerne ses en mer positiv holdning til bruk (Fishbein & Ajzen, 2010). En risikofaktor ved bruk som ble trukket frem ved første intervju tidspunkt, var at cannabis kunne være en inngangsport til bruk av sterkere rusmidler. Dette ble ikke beskrevet ved siste tidspunkt for intervju.

Utviklingen mot mindre tenkte negative konsekvenser ved cannabisbruk ses igjen i forskningen, der vurderingen av helseskader ved cannabisbruk minker med økende alder på ungdommene (Bilgri et al., 2021; Järvinen & Demant, 2011). Vurderingen av cannabis som mindre farlig ved siste tidspunkt for intervju kan trolig også ses i sammenheng med at funnene fra «*Aksept for bruk*» pekte mot en økende aksept for bruk av cannabis da ungdommene hadde blitt eldre. Beskrivelsene ungdommene hadde når det kom til tenkte eller opplevde konsekvenser ved bruk av cannabis, sier noe om både den kognitive- og den følelsesmessige delen som utgjør en holdning. Det handler om ungdommenes vurdering av bruk av cannabis som en akseptabel og hensiktsmessig atferd, sammen med uttrykk for om bruk er positivt eller negativt (Brochs-Haukedal & Bjørvik, 2010).

For å beskrive risikoen ble cannabis blant ungdommene i denne studien blant annet vurdert opp mot konsekvenser knyttet til alkohol. Resultatene viste til beskrivelser av alkohol som mer skadelig enn cannabis, noe som også har fremkommet i tidligere forskning (Duff & Erickson, 2014; Macdougall & Maston, 2021; Pedersen et al., 2016). Det ble imidlertid identifisert et skille på hvilke ungdommer som beskrev bruk av alkohol som farligere enn cannabis. Ved positive erfaringer med cannabis ble det brukt forklaringer om at alkohol var mer skadelig enn cannabis, og motsatt ved negative erfaringer eller ingen erfaring. En annen studie viste også til hvordan de som brukte cannabis regelmessig beskrev det som tryggere enn alkohol (Friese, 2017). Funnet kan også ses i sammenheng med Pedersen med kollegaer (2016) sin studie. Der beskrev de at deltakere i studien som vurderte cannabis som mindre farlig enn alkohol kunne knyttes opp mot grad av normalisering i tillegg til høyere prevalens av cannabisbruk der de kom fra (Pedersen et al., 2016). Det viser til tilknytning mellom ungdommers oppfatning av risiko ved rusmiddelbruk og egen erfaring med rusmidler. Andre studier viser at ungdommer som har hatt erfaring med cannabis gjerne har en lavere tenkt risiko ved bruk enn de uten erfaring (Barrett & Bradley, 2016; Bretteville-Jensen et al., 2022; Järvinen & Østergaard, 2011).

I studien kom det også frem at noen av ungdommene mente at en negativ konsekvens ved bruk var som følge av den ulovlige statusen cannabis har i Norge. En studie beskriver at det alene kan være årsaken til at noen ungdommer avstår fra å prøve cannabis (Hathaway et al., 2016). Selv om bruk av cannabis er kriminalisert, viser også studier til at bruk vil være mer avhengig blant annet av hva ungdommene tenker om risikoen ved cannabisbruk (Burdzovic Andreas et al., 2021). Det ses igjen av resultatene, der flere av deltakerne har erfaring med cannabis, og det i hovedsak var risiko ved bruk i form av hvor farlig det var, og ikke faktorer knyttet til at det var ulovlig som ble nevnt. Konsekvenser som følge av at cannabis er ulovlig, ble nevnt i hovedsak ved siste intervjuetidspunkt. Denne utviklingen kan trolig knyttes til økt ansvar og modenhet med økende alder, noe som igjen viser til beskrivelser av ungdomstiden som en formativ fase mot voksenlivets forventinger og ansvarlighet (Pedersen & Ødegård, 2021). Dette ses hos en deltaker som kuttet ut bruk til tross for at han likte det og synes det var noe positivt, på grunn av jobb og karriere. Lignende funn ble sett i en annen studie, der forpliktelser og ansvar var en av grunnene til at noen avsto fra å bruke cannabis (Mostaghim & Hathaway, 2013). Det viser også til deltakelse i skole og utdanning som en mulig beskyttende faktor for bruk av rusmidler (Hall et al., 2016).

Tanken om kontroll ved bruk av cannabis var en annen faktor innen temaet «*Konsekvenser ved bruk*». Opplevelse av kontroll ved bruk av cannabis var av betydning for hvor farlig eller ufarlig deltakerne anså rusmiddelet til å være. Resultatene fra denne studien viste for deltakerne som hadde erfaring med cannabis, at følelsen av kontroll ved cannabisbruk var av stor betydning. De beskrev større kontroll ved bruk av cannabis enn med alkohol. Dette handlet om at de følte de mestret bruken av cannabis, at de selv visste hvor mye de trengte, og at de syntes de hadde mer kontroll ved cannabisrusen enn ved alkoholbruk. Dette vises til i en studie der brukere av cannabis beskrev bruk som en normal atferd med lav risiko når det er gjort under kontrollerte forhold (Duff & Erickson, 2014).

Det motsatte, beskrivelser av å miste kontrollen, var en negativ konsekvens ved bruk som flere uten erfaring med cannabis trakk frem. Dette ble i hovedsak trukket frem ved første intervju tidspunkt. Tidligere studier viser til en utvikling fra tanker om cannabis som noe ukjent og uforutsigbart, til å være noe en har god kontroll over da ungdommene var eldre (Järvinen & Demant, 2011). Noe resultatene underbygger er teorien om at mestringstro og opplevd kontroll over en atferd er av betydning for holdningen til atferden og om en utfører den eller ikke (Fishbein & Ajzen, 2010). Høy eller lav mestringstro bygger på personens følelse eller tro på kontroll ved utførelse av en gitt atferd (Bandura, 1982), noe som igjen blir påvirket av både miljømessige faktorer rundt personen og personlige egenskaper personen har (Fishbein & Ajzen, 2010). Mestringstroen, sammen med holdninger til atferden basert på tenkte positive eller negative konsekvenser ved bruk, er dermed viktige indikatorer for om ungdom prøver cannabis eller ikke. Resultatene viser til et viktig aspekt for holdningsskapende arbeid knyttet til cannabisbruk blant ungdom. Det går på at en undervurdering av risiko knyttet til cannabisbruk blant ungdommene kan bidra til bruk, og at arbeidet dermed bør rettes inn mot å øke ungdommenes bevissthet rundt risiko. Videre så indikerer resultatene til at endringen i risikovurderingen av cannabis skjer fra ungdommene går på ungdomsskolen og gjennom videregående skole. Det gjør denne perioden til et viktig fokusområde for folkehelsearbeidet på rusmiddelfeltet.

Hvilken risiko ungdommene knyttet til bruk av cannabis ble formet ut fra informasjonen deltakerne hadde tilgang på og hadde oppsøkt selv. Det kom frem et skille på hvordan informasjon om cannabis ble presentert når det kom til risikovurderingene ved cannabis, i tillegg til hvor aktivt deltakerne selv hadde oppsøkt informasjon om cannabis. Dette skillet baserte seg på om ungdommene hadde egen erfaring med cannabis eller ikke. Ungdommene

med erfaring trakk frem at cannabis ble brukt som medisin, og selv om noe forskning viste til mulige negative effekter ved bruk, var det bra med cannabis bedre enn det dårlige. Disse beskrivelsene samsvarer med andre studier, der cannabis til medisinsk bruk blir trukket frem som et ufarliggjørende argument (Friese, 2017). Beskrivelser i media av cannabis som et gyldig og lovende medikament for ulike sykdommer, kan også bidra til å forme positive holdninger (Lewis & Sznitman, 2019). De uten erfaring beskrev derimot at uavhengig av om cannabis var knyttet til lav risiko, var det en unødvendig risiko. Det virket også til at de med erfaring fra studien hadde en mer informasjonssøkende atferd når det kom til cannabis. Andre studier viser til en sammenheng mellom hvor søkende ungdom er etter informasjon om cannabis, og deres holdninger til og intensjon til atferd rundt cannabis (Martinez & Lewis, 2016). Disse funnene er nyttig kunnskap når det kommer til å se cannabisbruk blant ungdom i et forebyggende perspektiv. På bakgrunn av resultatene fra studien kan tiltak rette seg mot å informere ungdommer om kildekritikk sammen med utarbeidelse av gode kilder for hvor de kan finne oppdatert og gyldig informasjon om cannabis. Dette kan ses i lys av en studie om utvikling i den digitale teknologien. Der vises det til at kilder til kunnskap er lett tilgjengelig og risiko ved bruk av rusmidler på slike kilder gjerne kan stå i kontrast til hva offentlige kilder presenterer av kunnskap (Tackett-Gibson, 2008).

7.3 Påvirkning fra miljøet

Meningsinnholdet innenfor dette temaet holdt seg relativt likt ved begge tidspunkt for intervju. Det ble nevnt flere faktorer av ungdommene som kunne knyttes til hvordan miljøet rundt påvirket deres holdning og atferd. Påvirkningen miljøet rundt personen har for deres holdninger til og bruk av cannabis, viser til at selv om rusmiddelbruk er en individuell atferd, har også komplekse forhold i individets sosiale omgivelser betydning for holdninger og egen bruk (Burdzovic et al., 2018).

En viktig faktor som ble funnet i studien var betydningen omgangskretsen har for egne holdninger. Det var tydelig at mange så på hvilke venner en har og venners atferd som viktig for egen atferd. Venners påvirkning for både bruk og ikke bruk, var noe som ble trukket frem ved begge intervjuer. Bruk av cannabis blant venner er i andre studier beskrevet som en viktig faktor knyttet til personlig bruk (Helmer et al., 2021; Heradstveit & Skogen, 2020; Piontek et al., 2013). I min studie ble det sett beskrivelser der bruk blant jevnaldrende kunne være for å passe inn i gjengen. Det kan ses i lys av andre studier, der opplevelse av gruppepress for å

utføre atferden sammen med frykt for å bli utenfor var faktorer for bruk (Macdougall & Maston, 2021). Det er noe som kan være ekstra gjeldende i ungdomstiden, på grunnlag av at valg en gjør da gjerne er preget av følelser og sosiale faktorer. Det være seg når ungdommer står i «pressede» situasjoner med jevnaldrende til stede, for eksempel hvor flere av vennene røyker cannabis (Blakemore & Robbins, 2012). I tillegg viste mine resultater til beskrivelser av cannabisbruk som positivt for sosialisering, der bruk gjør det lettere å sosialisere seg og være seg selv i fellesskap med andre. Denne effekten rapporteres også i andre studier, der bruk av cannabis med venner ble beskrevet som en gøy aktivitet (Friese, 2017; Macdougall & Maston, 2021). Påvirkningen venners bruk kan ha på egen holdning og atferd til cannabis, kan også ses opp mot at noen søker venner som selv innehar en atferd man selv utfører eller liker. Dermed kan sammenhengen mellom venner- og jevnaldrende sitt bruk og eget bruk gå begge veier (Järvinen & Østergaard, 2011; Trucco, 2020). Dette kom tydelig frem hos en deltaker som aktivt tok avstand fra sitt miljø som røyket cannabis, da han selv ikke ville bruke cannabis lengre.

Videre så viste resultatene at påvirkning fra familien var av betydning for eget bruk. Det ble beskrevet flere aspekter rundt hvordan familien kunne påvirke. Selv om forskning viser til at bruk av cannabis i nær familie representerer en risiko for bruk av cannabis hos ungdommen (Haase & Pratschke, 2010), viste mine resultater at det også kunne ha motsatt effekt. Det å ha sett hvordan bruk av cannabis i nær familie kunne påvirke et liv, gjorde at noen av deltakerne tok tydelig avstand til cannabis. Dette selv om deres venner hadde erfaring med cannabis. Det ble også lagt vekt på av noen deltakere at foreldrenes mening var viktig for dem, der de hadde diskutert med foreldrene viktigheten av hvilke personer en omgås og venner man har. Andre studier viser også til foreldre og omsorgspersoner som en påvirkning når det kommer til rusmiddelbruk og venner ungdommen har (Trucco, 2020).

Nærmiljøet ble også trukket frem som en faktor som hadde påvirket hva en deltaker tenkte om cannabis. Ved å se cannabis bli brukt av ungdommer i nærmiljøet hvor han vokste opp, og at det gikk bra med mange som brukte det, gjorde til at cannabis ble ufarliggjort. Dette samsvarer også med Fishbein & Ajzen (2010) sine beskrivelser av at individuelle forskjeller som demografiske trekk kan virke på opplevelsen mennesker har av en atferd og påvirke kilder til informasjon som de har tilgjengelig. Videre så er det beskrevet at rusmiddelbruk blant ungdom kan bli fremmet om individer de føler seg knyttet til i nærmiljøet rundt dem enten godtar bruk av eller selv bruker rusmidler (Trucco, 2020). Resultatene fra studien viste

også til at påvirkninger fra miljøet kunne være en direkte årsak til at noen valgte å gå bort fra det cannabisrøykende miljøet. Dette gikk på opplevelser av stigma og annerledes behandling på skolen. Andre studier har lignende funn med beskrivelser av negative stereotypier knyttet til brukere av cannabis (Macdougall & Maston, 2021), og brukere som har sluttet med cannabis som følge av intervensjoner fra blant annet skoleledelsen (Friese, 2017). Opplevelsen av stigma kan også ses i sammenheng med at ungdom som røyker cannabis fortsatt tilhører et mindretall, noe som bidrar til fordommer eller at de føler seg dømt av andre (Hathaway et al., 2011).

Det var ikke bare faktorer fra omgangskretsen og nærmiljøet som ble beskrevet i forbindelse med cannabisbruk blant ungdom i denne studien. Det ble beskrevet at bruk av cannabis var vanlig å se på film og TV, noe som påvirket til opplevelser av at bruk var relativt vanlig. Dette vises til i litteraturen, der måten cannabis portretteres på i populærkulturen kan antyde at bruk er normalt (Bilgrei et al., 2021). Dette kan også knyttes til Fishbein & Ajzen (2010) sin teori om atferd, hvor det beskrives at holdninger formes fra ulike hold, blant annet TV, internett og andre medier. Sosiale medier er vist å kunne promotere bruk av rusmidler og normalisere bruk, og det er en sammenheng mellom bruk av cannabis og høy eksponering for positivt cannabisinnhold (Cabrera-Nguyen et al., 2016; Moreno & Whitehill, 2016; Rutherford et al., 2022). Sosiale medier utgjør en stor andel av kilder til informasjon om cannabis, som ungdom ikke selv har bedt om eller søkt etter (Bretteville-Jensen et al., 2022).

Resultatene viste også til beskrivelser av cannabis som et politisk tema de senere årene, noe som ble trukket frem ved siste intervjuutidspunkt. Politiske debatter og legaliserings-kampanjer for cannabis var blant forklaringene deltakerne hadde på at cannabis ikke kunne være så farlig, og dermed noe som kan knyttes til opplevelsen av en økt aksept for cannabisbruk. Dette viser også andre studier til, der diskusjoner om legalisering av cannabis for rekreasjonsbruk kan påvirke ungdoms oppfatning av cannabis som mindre skadelig (Friese, 2017). At cannabis i varierende grad er legalisert eller avkriminalisert i noen andre land var også en faktor som ufarliggjorde bruken av cannabis for flere av ungdommene, noe som også er funnet i annen forskning (Bilgrei et al., 2021). Både beskrivelser av cannabis sett på film og TV og at det er et politisk tema, viser til påvirkningen miljøet rundt kan ha for forming av holdninger. Noe som vil være viktig for det forebyggende arbeidet for cannabis, virker dermed å være å informere ungdommene om hvorfor cannabis er et politisk tema, og hva som er bakgrunnen for eventuelle lovendringer på rusmiddelfeltet. Dette går ikke på at cannabis er

ufarlig, men derimot at tiltak skal gå fra straff til hjelp for å håndtere helseutfordringen cannabis er (NOU 2019: 26).

7.4 Cannabisrusen

Cannabisrusen og tanker om den som noe positivt eller negativt var også en faktor resultatene viste til som kunne påvirke holdninger til og bruk av cannabis. Blant flere av deltakerne uten erfaring viste resultatene en utvikling fra beskrivelser av cannabisrusen som skremmende og ukjent ved første intervju tidspunkt, til at rusen kunne være avslappende og at det ikke skjedde så mye ved bruk ved siste intervju tidspunkt. Dette gir en antydning til at holdningene til cannabis endret seg fra negative og ukjente utfallsforventninger til atferden, over til mere positive eller nøytrale utfallsforventninger. Utfallsforventningene handler om hva en tenker skjer om man utfører en atferd, noe som er med å forme holdninger til denne atferden (Fishbein & Ajzen, 2010). Denne utviklingen kan videre ses i lys av beskrivelsene av en økt aksept for bruk av cannabis med økende alder på ungdommene, både fra denne studien og andre studier (Järvinen & Østergaard, 2011). Utviklingen kan også være knyttet til at flere hadde sett eller kjente folk som brukte cannabis ved siste intervju tidspunkt. Det kan bidra til opplevelse av cannabis som mindre risikofullt og skremmende enn tidligere tenkt. Innsikten i ungdommers tanker om cannabis vil være viktig, da studier viser til at positive tanker rundt cannabisrusen og begeistring for rusmiddelet er av betydning for bruken av det (Duff, 2007; Järvinen & Østergaard, 2011).

Blant flere av deltakerne med cannabiserfaring, viste resultatene hvordan egen erfaring påvirket hvordan de beskrev cannabisrusen. Ved en dårlig opplevelse med cannabis, endret beskrivelsene av cannabisrusen seg fra noe positivt og noe man søkte, til at det var ubehagelig og noe man ikke ville oppleve. Resultatene indikerte dermed at egen erfaring med cannabis var av påvirkning for hvordan ungdommene beskrev effekter ved cannabisrusen og om de ville fortsette å bruke cannabis eller ikke. Dette vises til i De Wit & Phillips (2012) sin studie der positive erfaringer med et rusmiddel tilrettelegger for å fortsette atferden, mens negative erfaringer hemmer for videre bruk av rusmiddelet. Har en person eksperimentert med et rusmiddel eller har venner som bruker rusmiddelet, vises det til at personen selv er mer tilbøyelig til å beskrive rusmiddelet som trygt og assosiert med velvære (Järvinen & Østergaard, 2011). Det resultatene fra min studie viser til er dermed at forebyggende arbeid for å redusere antall ungdommer som vil prøve cannabis, er av

betydning. Dette med bakgrunn av resultatene som viser til at positive erfaringer med cannabis gjør at en gjerne vil fortsette bruken i tillegg til uttrykk om cannabis som noe positivt.

7.5 Identitet

Et siste tema resultatene viste som var med å beskrive holdningene til ungdommene, var faktorer knyttet til identitet i sammenheng med cannabisbruk. Noen av deltakerne beskrev bruk av cannabis som noe nytt og spennende, noe som også ses igjen av andre studier (Barrett & Bradley, 2016). Bruk av cannabis for spenning kan knyttes opp mot beskrivelser av ungdomstiden, der utprøving av rusmidler kan være en del av utviklingen mot å finne egen identitet og hva den innebærer (Duff, 2003; Mostaghim & Hathaway, 2013). I tillegg viser studier til ungdom som risiko- og grensesøkende, og på søken etter nye impulser (Blakemore, 2019; Stänicke, 2020).

Det ble også trukket frem beskrivelser av bruk som en måte å fremstå eller være kul på. Flere av deltakerne trakk frem denne statusen som en mulig årsak til bruk blant andre, særlig ved første intervjuetidspunkt. Opplevelsen av å være kul ved bruk ble knyttet opp mot at de som brukte cannabis gjorde noe ulovlig, og dermed kunne fremstå som rebeller eller folk som brøt loven. Dette er beskrivelser som også andre studier har vist til (Barrett & Bradley, 2016). Beskrivelsene av cannabisbruk for status i form av å være kule og rebeller, kunne også vise til det ungdommene tenkte var en stereotypisk bruker av cannabis. Disse beskrivelsene viste seg tydeligst blant deltakerne uten egen erfaring med cannabis. Det kan knyttes til en studie der holdningene studenter uten egen erfaring med cannabis hadde til bruk, innebar kulturelle antagelser om bruk som en avvikende atferd (Hathaway et al., 2016). Det var derimot ingen av deltakerne i min studie med erfaring som begrunnet bruken som følge av statusen eller at de følte seg kule ved bruk. De påpekte at årsaken til bruk var av egen vilje og ønske om å bruke det, noe Mostaghim & Hathaway (2013) viser til i sin studie der bruk blant unge ble beskrevet som en mulighet til å definere seg selv. En deltaker trakk også frem at livsstilen og stereotypien rundt land som en gjerne forbinder med cannabis, virket appellerende. Dette vises til i andre studier der cannabisbruk kan være et viktig aspekt av noens identitet (Hammersley et al., 2001), i tillegg til at bruk av cannabis fortsatt blir knyttet opp mot symbolske og positive karakteristikk som frihet og åpenhet (Sandberg, 2013). Bruk av

cannabis kan være del av en kultur der ritualer, fortellinger og symboler kan bidra til å forme noens identitet (Sandberg, 2013).

Det ble påpekt av noen deltakere ved siste intervju tidspunkt at det ikke var noen spesiell type som brukte cannabis lenger, og at brukerne kunne være hvem som helst uten å skille seg ut. Likevel fortalte noen av deltakerne med cannabiserfaring om opplevelser av å bli behandlet annerledes. Det viser til at bruk av cannabis muligens ikke var så normalt og utbredt som beskrevet av noen, og at det kunne være stigma knyttet til bruk og personer som bruker det. Samtidig kan det også være knyttet til om deltakerens bruk ble sett på som akseptabelt eller ikke, da det er vist til at holdningene rettet mot cannabis og de som bruker det kan være påvirket av brukerens bruksmønster og sosiale status (Järvinen & Demant, 2011).

I sum indikerte funnene under temaet identitet til at det kunne ses en liten endring i holdningene til ungdommene når det kom til hvorfor noen brukte cannabis. Utviklingen gikk fra beskrivelser om at bruk var for statusen det ga, til at det kunne være en sosial greie og at det ikke var en spesifikk type mennesker som brukte cannabis. Järvinen & Dermant (2011) sin studie viste lignende mønster, med utvikling vekk fra tanker om «annerledeshet» ved bruk. Utviklingen observert i min studie kan både være knyttet til den økte aksepten for bruk, sammen med beskrivelsene av at bruk blant venner ble beskrevet som vanligere av noen av deltakerne. Det ble likevel sett forskjeller i beskrivelsene knyttet til identitet og cannabis, der eget bruk og erfaringer i stor grad påvirket dette. Det kan knyttes til Hammersley med kolleger (2001) sin studie, der årsaker til bruk av cannabis beskrives å variere og forandre seg over tid ut fra ulike situasjoner. Eksempelvis viste en deltaker utvikling fra å beskrive bruk av cannabis for egen del ved første intervju tidspunkt, til at det ikke var noen sosial effekt ved bruk og at han hadde sluttet ved siste intervju tidspunkt. På den ene siden foreslår studier at ungdoms bruk av rusmidler kan knyttes opp mot deres identitet, og at bruk er en måte å kommunisere identiteten på (Duff, 2003). Imidlertid så viser eksempelet fra min studie ovenfor til at sosiale faktorer også kan være betydning, der bruken knyttet til identitet ble utfordret.

Oppsummering

Det har blitt diskutert hvordan ulike faktorer innenfor hvert tema identifisert i analysen kan ha betydning for ungdommenes holdninger til cannabis. Disse temaene i tilknytning til tidligere

forskning og kunnskap på feltet, bidrar til å gi et bilde av hva folkehelsearbeidet rettet mot ungdom og cannabisbruk kan fokusere på. Det er både diskutert at resultatene viste til utvikling mot en økt aksept for bruk sammen med tanker om mindre konsekvenser ved bruk blant ungdommene. Denne studien gir en indikasjon på at denne utviklingen og endringen i holdninger kan skje fra ungdommene går på ungdomsskolen og gjennom videregående skole. Med et mål fra statlig hold om å redusere bruk av alle rusmidler, og da særlig blant barn og unge, vil denne perioden dermed være viktig for det forebyggende arbeidet. Informasjon til ungdommene som både går på kildekritikk og hva som er gode kilder til informasjon, faktisk utbredelse av og risiko ved bruk er diskutert å være viktige faktorer. For folkehelsearbeidet er det av stor betydning å forebygge bruk av cannabis blant unge, med bakgrunn i både kjente og ukjente negative konsekvenser ved tidlig oppstart med cannabis, og cannabisbruk generelt.

8.0 Metodediskusjon

Malterud (2017) beskriver tre punkter som utgjør det hun beskriver som grunnlagsbetingelsene for vitenskapelig kunnskap. Dette handler om kunnskapens refleksivitet, relevans og validitet (Malterud, 2017). Disse punktene skal vise til egne forutsetninger og tolkninger, hva forskningen kan brukes til, og gyldigheten av forskningen. Dette vil beskrives nærmere i påfølgende underkapitler.

8.1 Refleksivitet

For å gi et inntrykk av hvordan jeg har kommet frem til mine resultater og tolkninger av datamaterialet, er det viktig å få frem hvordan egen rolle har påvirket nettopp dette (Malterud, 2017). Refleksivitet går ut på å både være klar over og beskrive egen forforståelse og teoretiske referanseramme for temaet, sammen med hva som er utgangspunktet for tolkningen av resultatene (Malterud, 2017). Egen forforståelse er med på å påvirke hele forskningsprosessen, fra datainnsamlingen til hvordan vi tolker og leser egne data på.

Med min bakgrunn som sykepleier og studier av folkehelse, ble det naturlig å se et mønster og finne resultater ut fra et åpent syn på at det er mange ting som kan påvirke en atferd. I tillegg er ikke denne atferden, bruk av cannabis, noe jeg verken har personlig eller faglig/yrkesmessig erfaring med. Egne holdninger til cannabis er preget av positive og negative fortellinger om cannabis både fra nyheter, forskning og mennesker i egen

omgangskrets. Dette er med å beskrive egen forforståelse for temaet, der cannabis både er et relativt ukjent rusmiddel for meg, men også et rusmiddel en har hørt mye om og opplever delte meninger om fra folk rundt seg. Et stikkord vil dermed være at egen forforståelse er preget av ambivalente holdninger knyttet til cannabis. Personlig har jeg ikke plassert meg selv noe sted når det kommer til cannabisdiskusjonen i samfunnet. Dette prosjektet ble gått inn i med et ønske om å lære mer om både cannabis og konsekvenser ved bruk for folkehelsen, og hva dagens ungdom tenker om cannabis. Jeg ser på det som en styrke at jeg ikke har personlig erfaring med rusmiddelet, noe som gjorde meg nysgjerrig og åpen på informasjonen som skulle komme fra datamaterialet. Dermed var jeg ikke låst til å se etter bestemte tema i analysen, og prøvde å la intervjuene snakke for seg selv. Dette har ført til perspektiver som gikk ut over egen forforståelse og meninger om temaet. Det er derimot vanskelig å unngå at egen forforståelse ikke påvirker i noen grad, noe som også gjelder for denne studien.

Datainnsamlingen i denne studien var gjort på forhånd uten min deltakelse. Intervjuene ble utført med utgangspunkt i intervjuguider (vedlegg 3 og 4), men disse ble ikke fulgt slavisk av intervjuerne. De lot fortellingene fra deltakerne bestemme hva det ble fokusert mest på og hvilke oppfølgingsspørsmål som ble stilt, men med klare hovedtema og retningslinjer i bunn. Ved og ikke selv ha deltatt i datainnsamlingen ga det en mulighet til å være en objektiv leser, der jeg i oppstarten av analysen fokuserte på å bli godt kjent med hver enkelt deltaker gjennom intervjuene og kunne starte på «blanke ark». Noe som kunne bli mistet var helheten og følelsene som ble uttrykt i intervjuene. Det ble dermed viktig og ikke dra slutninger for raskt eller legge meninger på deltakerne de selv ikke har uttrykt. I tillegg så omhandlet intervjuene mange temaer som ikke er blitt inkludert i denne studien, så ved å selv ha samlet inn kunne intervjuene blitt enda mer spisset mot mitt tema. Men at temaene for intervjuene var brede, ga også et godt utgangspunkt for et bedre innblikk i ungdommenes liv og noe som var med på å gi et bedre bilde for å tolke deres holdninger.

Den teoretiske referanserammen bygger blant annet på teorier, modeller og definisjoner som brukes til å forstå meningen med datamaterialet og for å strukturere tolkningene som blir gjort (Malterud, 2017). Tolkningen av datamaterialet i analysen ble påvirket av min teoretiske referanseramme som bestod av teorier og definisjoner om atferd og holdning som ble funnet relevante for temaet. Disse bidro til å se mønster og relevante temaer, men det ble lagt vekt på at referanserammen ikke skulle avgrense tolkningen av datamaterialet. Analysen og resultatene bærer likevel trolig preg av både egen forforståelse og referanseramme når det

kommer til sitatene som ble trukket ut og kodet for, i tillegg til sitatene som ble brukt for å understøtte egne argumenter.

En langsgående analyse gir god mulighet for å gå i dybden av et fenomen, men det er også viktig å passe på at en ikke mister kontakt med konteksten i analysen (Malterud, 2017). Dette har vært utfordrende i denne studien, med et datamateriale som utgjorde et stort antall sider å gjennomgå og få oversikt over. Av den grunn har utarbeidelsen av alle oversikter og tabeller som har blitt utformet underveis, vært til stor nytte. Disse bidro til en systematikk når det kom til utarbeidelsen av presentasjon av resultatene, og sikret at det var lettere å kontrollere at det som ble fremstilt faktisk var en gjenspeiling av hva ungdommene hadde fortalt.

8.2 Validitet

Validiteten i en studie skal beskrive noe om hva metoden og materialet kan si noe om, og overførbarheten resultatene har (Malterud, 2017). Siden tema handler om ungdommenes erfaringer og holdninger, var intervju og samtale med ungdommene en god metode. I dette tilfelle var datamaterialet allerede samlet inn, der prosjektet og intervjuene FHI hadde utført ble sett på som egnet for å besvare min problemstilling. Det er brukt teori for å definere hva som utgjør og former en holdning, og hva som kan bidra til en spesifikk atferd, noe som danner grunnlaget for å si noe om ungdommenes holdninger og deres utviklinger. Videre ble det gjort et strategisk utvalg med tanke på deltakere til denne studien, med utvalg bestående av ungdommer fra ulike deler av landet, med en lik kjønnsfordeling. Dette kan ikke gi noe representative data på landsbasis gjennom denne kvalitative studien, da antall deltakere kun utgjør 10 stykker med få representanter fra hver landsdel. Men det at deltakerne kommer fra ulike deler av landet, gir likevel en indikasjon på generelle holdninger til cannabis.

Temaene ble ikke utarbeidet med utgangspunkt i at alle deltakerne måtte ha sagt noe innenfor hvert tema som ble funnet i analysen, men på bakgrunn av et generelt mønster som viste seg å gå igjen i hele datamaterialet sett samlet. Resultatene har likevel gitt et innblikk i ungdoms holdninger til cannabisbruk og dens utvikling, selv om at ikke alle deltakerne hadde meningsinnhold innenfor alle temaene som ble funnet. Dette er med bakgrunn i at de ti deltakerne, som utgjorde 20 intervjuer med den langsgående tilnærmingen, utgjorde en høy informasjonsstyrke til sammen. Informasjonsstyrken sier noe om hvor mange deltakere som trengs for å få en inngående oversikt over temaet som skal forskes på (Malterud, 2017).

Utvalget av hvilke deltakere som ble brukt i denne studien, var basert på ungdommer som hadde spennende fortellinger med ulik erfaring, noe som bidro til å gi bredde for å svare på problemstillingen. Opplevelsen etter å ha gjennomgått alle intervjuer er at informantene svarte oppriktig og ærlig på spørsmålene. Når det kommer til spørsmålene som omhandlet illegale rusmidler, kan det tenkes at det var noe ikke alle ungdommene ville være så åpne på. Jeg tolker likevel at de har vært relativt åpne, ut fra svarene i de transkriberte intervjuene, noe som har gitt et godt datagrunnlag om temaet. Men dette er vanskelig å si noe om, og det at jeg selv ikke var tilstede under intervjuene gjør at det er vanskelig å tolke, da jeg mangler de non-verbale uttrykkene og følelsene presentert.

Analyseprosessen ble også sett over av veileder underveis, der tema som ble utformet på grunnlag av datamaterialet ble diskutert av to parter. Dette var en god måte å få kontrollert at temaene som var blitt utarbeidet var fornuftige ut fra datamaterialet, og at prosessen virket logisk og forståelig. Diskusjon av de kvalitative dataene ga også rom for flere vinklinger og syn på materialet.

8.3 Relevans

At en studie er relevant dreier seg om at den nye kunnskapen som er blitt presentert har en nytteverdi og fører til nye erkjennelser (Malterud, 2017). Denne studien har benyttet seg av en kombinasjon av analytiske tilnærminger for å finne resultatene. Først ble tematisk analyse brukt som resulterte i fem temaer som belyste problemstillingen. Deretter ble resultatene fra den tematiske analysen brukt videre i en longitudinell analyse for å se på utviklingen innenfor temaene over tid. I et forsøk på å beskrive disse analysemetodene detaljert, kan det vise til en vei å finne kunnskap på, som gir nye nyanser til kunnskapen. En del av studiene som er funnet som omhandler temaet, er studier fra andre land. Cannabisens status varierer i ulike land når det kommer til lovlig status, så det er dermed veldig relevant å få mer innsikt i norske ungdommers holdninger. Det er et ønske og håp om at innsikten i ungdommenes holdninger til cannabis og hvordan holdningene har utviklet seg kan brukes til blant annet fremtidig forebyggende arbeid og informasjonsdeling rundt cannabis.

9.0 Konklusjon

Formålet med studien var å undersøke hvilke holdninger dagens ungdom i Norge har til cannabis, og om det var noen endringer i disse holdningene fra ungdommene gikk i 10. klasse på ungdomsskolen til 3. trinn på videregående skole. Dette ble undersøkt i analysen ved å identifisere de faktorer som påvirket holdningene, for deretter å se om det var noen endring innenfor disse fem temaene som kom frem av analysen. Temaene som omhandlet aksept til bruk, tenkte konsekvenser, hvordan miljøet kunne påvirke, hvordan cannabisrusen ble vurdert og identitet knyttet til bruk, ble funnet som påvirkninger for ungdommenes holdninger. Som svar på problemstillingen viste resultatene til en utvikling i holdningene fra cannabis som noe litt ukjent, uvanlig og risikofylt, over mot en økt aksept for bruk av cannabis sammen med opplevelser av ufarliggjøring knyttet til bruk. Dette indikerer at holdningsendringer knyttet til bruk av cannabis kan skje innenfor årene fra slutten av ungdomsskolen og gjennom videregående skole, noe som viser til denne perioden som viktig for holdningsskapende arbeid.

Videre så kan de ulike temaene og faktorene innenfor temaene brukes som en vei til kunnskap for å si noe om ungdommers holdninger til cannabis, og for å se flere innfallsvinkler for arbeidet med rusforebygging blant ungdom. Studiens åpne tilnærming i form av problemstillingen som var stilt, ga mulighet til å identifisere flere faktorer som var med å påvirke ungdommenes holdninger til cannabis. Men det ses også et behov for å gå enda dypere inn i hvert enkelt tema, da denne studien i hovedsak gir et overblikk over tema og ulike faktorer innenfor temaene. Resultatene fra studien er med å støtte funn fra tidligere forskning på kunnskapsfeltet, og bidrar til ytterligere beskrivelser av hva som påvirker ungdommers holdninger til cannabis og hvordan disse utvikles. Det longitudinelle perspektivet ga ekstra dybde til resultatene, da det viste til utvikling og endring i holdning over tid innenfor enkelte av temaene. En større innsikt i hva som påvirker ungdommers holdninger til cannabis er av stor nytte for folkehelsearbeidet på feltet. Som nevnt fra holdningsteorien vises det til at holdninger kan bidra til å forutsi atferd, og en endring i holdninger vil dermed kunne føre til endret atferd. Dette viser nytteverdien av god innsikt i ungdommers holdninger til cannabis, da det kan knyttes opp mot deres atferd.

10.0 Litteraturliste

- Arbeiderpartiet, & Senterpartiet. (2021). *Hurdalsplattformen : for en regjering utgått fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet : 2021-2025*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/cb0adb6c6fee428caa81bd5b339501b0/no/pdfs/hurdalsplattformen.pdf>
- Bachs, L., & Havig, S. M. (2019). Cannabis og de akutte virkningene av inntak. In J. G. Bramness (Ed.), *Cannabisboka* (pp. 69-84). Universitetsforlaget.
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater*.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *The American psychologist*, 37(2), 122-147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>
- Barrett, P., & Bradley, C. (2016). Attitudes and perceived risk of cannabis use in Irish adolescents. *Irish Journal of Medical Science (1971 -)*, 185(3), 643-647.
<https://doi.org/10.1007/s11845-015-1325-2>
- Becker, B., Wagner, D., Gouzoulis-Mayfrank, E., Spuentrup, E., & Daumann, J. (2010). The impact of early-onset cannabis use on functional brain correlates of working memory. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 34(6), 837-845.
<https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2010.03.032>
- Bertholet, N., Faouzi, M., Studer, J., Daeppen, J.-B., & Gmel, G. (2013). Perception of tobacco, cannabis, and alcohol use of others is associated with one's own use. *Addiction Science & Clinical Practice*, 8(1), 15. <https://doi.org/10.1186/1940-0640-8-15>
- Bilgrei, O. R., Bakken, A., & Pedersen, W. (2021). Når ungdom ruser seg. In W. Pedersen (Ed.), *UNGDOMMEN* (pp. 255-274). Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
<https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch11>
- Blakemore, S.-J. (2019). Adolescence and mental health. *The Lancet*, 393(10185), 2030-2031.
[https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(19\)31013-x](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(19)31013-x)
- Blakemore, S.-J., & Robbins, T. W. (2012). Decision-making in the adolescent brain. *Nature Neuroscience*, 15(9), 1184-1191. <https://doi.org/10.1038/nn.3177>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bretteville-Jensen, A. L. (2019). Hva kan endringer i kontrollpolitikken føre til? In J. G. Bramness (Ed.), *Cannabis* (pp. 271-235). Universitetsforlaget.
- Bretteville-Jensen, A. L., Burdzovic Andreas, J., Dahl, S. L., & Hov, D. H. (2022). *CANN 2021: En studie om cannabiserfaringer, kunnskap og holdninger blant elever på videregående skoler*.
- Brochs-Haukedal, W., & Bjørvik, K. I. (2010). *Arbeids- og lederpsykologi* (8. utg. ed.). Cappelen akademisk.
- Brunborg, G. S., Scheffels, J., Tokle, R., Buvik, K., Kvaavik, E., & Burdzovic Andreas, J. (2019). Monitoring young lifestyles (MyLife) - a prospective longitudinal quantitative and qualitative study of youth development and substance use in Norway. *BMJ Open*, 9(10), e031084. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-031084>
- Burdzovic Andreas, J., Sivertsen, B., Lønning, K. J., & Skogen, J. C. (2021). Cannabis use among Norwegian university students: Gender differences, legalization support and use intentions, risk perceptions, and use disorder. *Addictive Behaviors Reports*, 13, 100339. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100339>
- Burdzovic, J., Rossow, I., Pape, H., & Buvik, K. (2018). *Konseptualisering av rusmiddelforebygging i et folkehelseperspektiv*.

- https://www.researchgate.net/publication/349055120_Konseptualisering_av_rusmidde_lforebygging_i_et_folkehelseperspektiv
- Bye, E. K., & Bretteville-Jensen, A. L. (2020). *Bruk av cannabis og andre ulovlige rusmidler blant 15-16 åringer. Resultater fra ESPAD 2019*.
- Cabrera-Nguyen, E. P., Cavazos-Rehg, P., Krauss, M., Bierut, L. J., & Moreno, M. A. (2016). Young Adults' Exposure to Alcohol- and Marijuana-Related Content on Twitter. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 77(2), 349-353. <https://doi.org/10.15288/jsad.2016.77.349>
- Dahl, S. L. (2019). Korleis blir cannabisbruk attraktivt og akseptabelt? In J. G. Bramness (Ed.), *Cannabisboka* (pp. 203-216). Universitetsforlaget.
- Dahlgren, G., & Whitehead, M. (1991). *Policies and strategies to promote social equity in health*. http://s2.medicina.uady.mx/observatorio/docs/eq/li/Eq_2007_Li_Dahlgren.pdf
- De Wit, H., & Phillips, T. J. (2012). Do initial responses to drugs predict future use or abuse? *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 36(6), 1565-1576. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2012.04.005>
- Duff, C. (2003). Drugs and Youth Cultures: Is Australia Experiencing the 'Normalization' of Adolescent Drug Use? *Journal of Youth Studies*, 6(4), 433-447. <https://doi.org/10.1080/1367626032000162131>
- Duff, C. (2007). The pleasure in context. *Int J Drug Policy*, 19(5), 384-392. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2007.07.003>
- Duff, C., & Erickson, P. G. (2014). Cannabis, risk and normalisation: evidence from a Canadian study of socially integrated, adult cannabis users. *Health, risk & society*, 16(3), 210-226. <https://doi.org/10.1080/13698575.2014.911823>
- EMCDDA. (2007). *2007 Annual report: the state of the drugs problem in Europe*. https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/446/TDAC07001NOC_8477_7.pdf
- Europeisk overvåkingscenter for narkotika og narkotikamisbruk. (2021). *Europeisk narkotikarapport 2021: Trender og utviklinger*. D. e. u. publikasjonskontor.
- Fergusson, D. M., Boden, J. M., & Horwood, L. J. (2006). Cannabis use and other illicit drug use: testing the cannabis gateway hypothesis. *Addiction*, 101(4), 556-569. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2005.01322.x>
- Fergusson, D. M., & Horwood, L. J. (2000). Does cannabis use encourage other forms of illicit drug use? *Addiction*, 95(4), 505-520. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2000.9545053.x>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior : the reasoned action approach*. Psychology Press.
- Fletcher, A. P. D., Bonell, C. P. D., Sorhaindo, A. M. S., & Strange, V. P. D. (2009). How Might Schools Influence Young People's Drug Use? Development of Theory From Qualitative Case-Study Research. *J Adolesc Health*, 45(2), 126-132. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2008.12.021>
- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven), (2011). <https://lovdata.no/LTI/lov/2011-06-24-29/§3>
- Freeman, T. P., Van Der Pol, P., Kuijpers, W., Wisselink, J., Das, R. K., Rigter, S., Van Laar, M., Griffiths, P., Swift, W., Niesink, R., & Lynskey, M. T. (2018). Changes in cannabis potency and first-time admissions to drug treatment: a 16-year study in the Netherlands. *Psychological Medicine*, 48(14), 2346-2352. <https://doi.org/10.1017/s0033291717003877>
- Freeman, T. P., & Winstock, A. R. (2015). Examining the profile of high-potency cannabis and its association with severity of cannabis dependence. *Psychological Medicine*, 45(15), 3181-3189. <https://doi.org/10.1017/s0033291715001178>

- Friese, B. (2017). "Is Marijuana Even a Drug?" A Qualitative Study of How Teens View Marijuana Use and Why They Use It. *Journal of Psychoactive Drugs*, 49(3), 209-216. <https://doi.org/10.1080/02791072.2017.1290854>
- Gage, S. H., Hickman, M., & Zammit, S. (2016). Association Between Cannabis and Psychosis: Epidemiologic Evidence. *Biological Psychiatry*, 79(7), 549-556. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2015.08.001>
- Gray, K. M., & Squeglia, L. M. (2018). Research Review: What have we learned about adolescent substance use? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(6), 618-627. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12783>
- Grossoehme, D., & Lipstein, E. (2016). Analyzing longitudinal qualitative data: the application of trajectory and recurrent cross-sectional approaches. *BMC Res Notes*, 9(136), 136-136. <https://doi.org/10.1186/s13104-016-1954-1>
- Hall, W., Renström, M., & Poznyak, V. (2016). *The Health and Social Effects of Nonmedical Cannabis Use* (0959-5236). (Drug and alcohol review, Issue. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/251056/9789241510240-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hammersley, R., Jenkins, R., & Reid, M. (2001). Cannabis use and Social Identity. *Addiction research & theory*, 9(2), 133-150. <https://doi.org/10.3109/16066350109141745>
- Hathaway, A., Mostaghim, A., Kolar, K., Erickson, P. G., & Osborne, G. (2016). A nuanced view of normalisation: Attitudes of cannabis non-users in a study of undergraduate students at three Canadian universities. *Drugs : education, prevention & policy*, 23(3), 238-246. <https://doi.org/10.3109/09687637.2015.1112362>
- Hathaway, A. D., Comeau, N. C., & Erickson, P. G. (2011). Cannabis normalization and stigma: Contemporary practices of moral regulation. *Criminology & Criminal Justice*, 11(5), 451-469. <https://doi.org/10.1177/1748895811415345>
- Helmer, S. M., Burkhart, G., Matias, J., Buck, C., Engling Cardoso, F., & Vicente, J. (2021). "Tell Me How Much Your Friends Consume"—Personal, Behavioral, Social, and Attitudinal Factors Associated with Alcohol and Cannabis Use among European School Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4), 1684. <https://doi.org/10.3390/ijerph18041684>
- Helsedirektoratet. (u.å.). *Weedensenteret*. <https://weedensenteret.no/#>
- Heradstveit, O., & Skogen, J. C. (2020). Rus og rusproblemer hos ungdom. In L. Sand (Ed.), *Ungdom og psykisk helse* (pp. 119-130). Fagbokforlaget.
- Heradstveit, O., Øhlckers, L. R., & Sand, L. (2020). Introduksjon. In L. Sand (Ed.), *Ungdom og psykisk helse* (pp. 15-31). Fagbokforlaget.
- Horwood, L. J., Fergusson, D. M., Hayatbakhsh, M. R., Najman, J. M., Coffey, C., Patton, G. C., Silins, E., & Hutchinson, D. M. (2010). Cannabis use and educational achievement: Findings from three Australasian cohort studies. *Drug and Alcohol Dependence*, 110(3), 247-253. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2010.03.008>
- Haase, T., & Pratschke, J. (2010). *Risk and Protection Factors for Substance Use Among Young People. A Comparative Study of Early School-Leavers and School-Attending Students*. https://www.researchgate.net/publication/236842086_Risk_and_Protection_Factors_for_Substance_Use_Among_Young_People
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg. ed.). Abstrakt.
- Järvinen, M., & Demant, J. (2011). The normalisation of cannabis use among young people: Symbolic boundary work in focus groups. *Health, risk & society*, 13(2), 165-182. <https://doi.org/10.1080/13698575.2011.556184>

- Järvinen, M., & Østergaard, J. (2011). Dangers and pleasures: Drug attitudes and experiences among young people. *Acta Sociologica*, 54(4), 333-350.
<https://doi.org/10.1177/0001699311422018>
- Leung, R. K., Toumbourou, J. W., & Hemphill, S. A. (2014). The effect of peer influence and selection processes on adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Health Psychology Review*, 8(4), 426-457.
<https://doi.org/10.1080/17437199.2011.587961>
- Lewis, N., & Sznitman, S. R. (2019). Engagement with medical cannabis information from online and mass media sources: Is it related to medical cannabis attitudes and support for legalization? *International Journal of Drug Policy*, 73, 219-227.
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.01.005>
- Lynskey, M. T., Heath, A. C., Bucholz, K. K., Slutske, W. S., Madden, P. A. F., Nelson, E. C., Statham, D. J., & Martin, N. G. (2003). Escalation of Drug Use in Early-Onset Cannabis Users vs Co-twin Controls. *JAMA*, 289(4), 427.
<https://doi.org/10.1001/jama.289.4.427>
- Macdougall, C., & Maston, M. (2021). Student perceptions of cannabis use. *Journal of American College Health*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1910272>
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg. ed.). Universitetsforl.
- Manning, P. (2014). Drugs and Popular Culture in the Age of New Media.
<https://doi.org/10.4324/9781315871080>
- Martinez, L. S., & Lewis, N. (2016). A mediation model to explain the effects of information seeking from media and interpersonal sources on young adults' intention to use marijuana. *International journal of communication*, 10, 1809-1832.
<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/4402/1622>
- Miller, S. M., Siegel, J. T., Hohman, Z., & Crano, W. D. (2013). Factors mediating the association of the recency of parent's marijuana use and their adolescent children's subsequent initiation. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27(3), 848-853.
<https://doi.org/10.1037/a0032201>
- Moreno, M. A., & Whitehill, J. M. (2016). Wasted: the intersection of substance use behaviors and social media in adolescents and young adults. *Current opinion in psychology*, 9, 72-76. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2015.10.022>
- Mostaghim, A., & Hathaway, A. D. (2013). Identity Formation, Marijuana and "The Self": A Study of Cannabis Normalization among University Students. *Front Psychiatry*, 4, 160-160. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2013.00160>
- Forskrift om narkotika (narkotikaforskriften), (2013). <https://lovdata.no/forskrift/2013-02-14-199/§22>
- NOU 2019: 26. (2019). *Rusreform - Fra straff til hjelp*. Oslo Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-26/id2683531/?ch=4>
- Nyeng, F. (2012). *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Fagbokforl.
- Oslo Universitetssykehus. (2022, 03.02). *Cannabis*. <https://oslo-universitetssykehus.no/fag-og-forskning/nasjonale-og-regionale-tjenester/tsb/verktoy-for-fagutvikling/fakta-om-rusmidler/cannabis>
- Pedersen, W. (2015). *Bittersøtt : nye perspektiver på rus og rusmidler* (3. utg. ed.). Universitetsforl.
- Pedersen, W., Fjær, E. G., Gray, P., & Soest, T. V. (2016). Perceptions of Harms Associated With Tobacco, Alcohol, and Cannabis Among Students From the UK and Norway. *Contemporary Drug Problems*, 43(1), 47-61.
<https://doi.org/10.1177/0091450916638578>

- Pedersen, W., & Ødegård, G. (2021). Norsk ungdomsforskning: Røtter og samtidsforståelser. In W. Pedersen (Ed.), *UNGDOMMEN* (pp. 9-25). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch1>
- Piontek, D., Kraus, L., Bjarnason, T., Demetrovics, Z., & Ramstedt, M. (2013). Individual and Country-Level Effects of Cannabis-Related Perceptions on Cannabis Use. A Multilevel Study Among Adolescents in 32 European Countries. *Journal of Adolescent Health, 52*(4), 473-479. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.07.010>
- Politiet. (2020). *Narkotika- og dopingstatistikk 2020*. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/narkotika/narkotikastatistikk-2020.pdf>
- Regjeringen. (2022, 23.03). *Stortingsmelding om forebyggings- og behandlingsreform på rusfeltet*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortingsmelding-om-forebyggings-og-behandlingsreform-pa-rusfeltet/id2905279/>
- Reid, M. (2020). A qualitative review of cannabis stigmas at the twilight of prohibition. *Journal of Cannabis Research, 2*(1). <https://doi.org/10.1186/s42238-020-00056-8>
- Rutherford, B. N., Sun, T., Johnson, B., Co, S., Lim, T. L., Lim, C. C. W., Chiu, V., Leung, J., Stjepanovic, D., Connor, J. P., & Chan, G. C. K. (2022). Getting high for likes: Exploring cannabis-related content on TikTok. *Drug and alcohol review*. <https://doi.org/10.1111/dar.13433>
- Sandberg, S. (2013). Cannabis culture: A stable subculture in a changing world. *Criminology & Criminal Justice, 13*(1), 63-79. <https://doi.org/10.1177/1748895812445620>
- Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Universitetsforl.
- Sanders, A., Stogner, J. M., & Miller, B. L. (2013). Perception vs. Reality: An Investigation of the Misperceptions concerning the Extent of Peer Novel Drug Use. *Journal of Drug Education, 43*(2), 97-120. <https://doi.org/10.2190/de.43.2.a>
- Sandøy, T. A., Lund, I. O., & Bye, E. K. (2018, 06.04.2022). *Bruken av alkohol og andre rusmiddel i Norge*. FHI. Retrieved 04.05 from <https://www.fhi.no/nettpub/hin/levevaner/alkohol-og-andre-rusmiddel--folkehe/#narkotikabruk-status-og-utvikling>
- Statistisk sentralbyrå. (2021). *Bruk av alkohol, cannabis og vanedannende legemidler, etter kjønn og alder (prosent) 2018-2021*. Statistisk sentralbyrå. Retrieved 15.04 from <https://www.ssb.no/statbank/table/12392/>
- Stänicke, L. I. (2020). Ungdomstid som utviklingsfase. In L. Sand (Ed.), *Ungdom og psykisk helse* (pp. 55-63). Fagbokforlaget.
- Svartdal, F. (2011). *Psykologi : en introduksjon* (2. utg. ed.). Gyldendal akademisk.
- Tackett-Gibson, M. (2008). Constructions of Risk and Harm in Online Discussions of Ketamine Use. *Addiction research & theory, 16*(3), 245-257. <https://doi.org/10.1080/16066350801983699>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. ed.). Fagbokforl.
- Trucco, E. M. (2020). A review of psychosocial factors linked to adolescent substance use. *Pharmacology, biochemistry and behavior, 196*, 172969-172969. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2020.172969>
- Williams, A. R. (2020). Cannabis as a Gateway Drug for Opioid Use Disorder. *Journal of Law, Medicine & Ethics, 48*(2), 268-274. <https://doi.org/10.1177/1073110520935338>
- Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Cappelen Damm akademisk.
- Aanesen, K. H. (2020, 05.11). *Analyse og drøfting av kvalitative data*. Nasjonal Digital Læringsarena. <https://ndla.no/nb/subject:1:fb6ad516-0108-4059-acc3-3c5f13f49368/topic:1:860e0dc0-7691-4b90-ba3b-8a00c39c9448/topic:1:6422199b-cd4c-4728-8560-e357482c14d2/resource:24320210-122e-4b70-8248-f6f8bc7f6058>

Vedlegg 1: Utdrag fra analysen

Tabell 5: Tabell med markerte sitater fra datamaterialet, Anja

Deltaker	TU	TV
Anja	<p>«Fordi jeg har på en måte sett hvilke konsekvenser som kan komme av det. Og da har jeg ikke lyst til å utsette meg for deg. Og jeg tror at flere av de som er med på dette her ikke tør å innrømme det og.» Røyk</p> <p>«Det er vel fordi de har lyst. Det er jo mange som røyker fordi de føler stress. At de er stressa, og da kan det være litt beroligende å røyke. Jeg tror det ganske ofte handler om stress, og når de først blir avhengig så er det jo ganske vanskelig å komme seg ut av det, liksom. Og da bare baller det på seg.» Hvorfor folk røyker</p> <p>«Jeg tror unge røyker fordi de blir pressa til det, og for å passe inn med de andre. Men at voksne gjør det mer fordi de har lyst, kanskje.»</p> <p>«Jeg synes ikke det er kult. Jeg synes det er litt barnslig, egentlig. I hvert fall når man er unge. For jeg har jo familiemedlemmer som røyker vanlig røyk og, og jeg synes ikke det er helt greit, for det lukter ganske ekkelt og det går ut over andre og. Da synes jeg ikke det er så veldig kult.»</p> <p>«Jeg tror det er litt samme som røyk. Bare for å tøffe seg og vise at de tør å gjøre det.» Hvorfor snuser folk</p> <p>«Det er vell for å bli invitert på fester, være sosial, og sånt tror jeg.» Hvorfor drikke</p> <p>«Hvis jeg skal være helt ærlig, så ja. Men det stopper meg likevel, for jeg tenker at det er bedre å heller ha få skikkelige venner, enn mange som tar sånne dumme valg og sånn. Da vil jeg liksom heller ... ja.» Drikke for å bli invitert på fest</p> <p>«Jeg har egentlig snakka veldig mye med mamma og pappa om det. Og de vil jo selvfølgelig ikke at jeg skal begynne med det så tidlig. Men de sier at hvis det er et problem, hvis det skjer noe og hvis jeg må bli henta, så må jeg bare ringe. Og da blir de ikke sure da, men da tar vi det liksom heller opp mer skikkelig, enn å bare kjeft. Dagen etter, eller ... ja.»</p> <p>«Jeg har hørt det, men det er bare om en. Men jeg er liksom ikke sikker, for det har på</p>	<p>«Jeg har et veldig godt forhold til foreldrene mine. Altså vi har alltid vært ganske åpne om alt egentlig. Og jeg føler de kjenner meg såpass at de forstår hvis det er noe galt. Sånn som da jeg syns det var vanskelig i førsteklasse. Men ja, vi har egentlig et veldig bra forhold. Snakker ganske åpent om det aller meste.»</p> <p>«Ja, det er jo lettere. Men det er jo lettere å snakke med absolutt alle egentlig, uansett om man er interessert eller ikke. Jeg er ofte en stille person og sånt når det kommer til nye mennesker, men jeg merker at om man er ute og drikker, uansett om man har blitt full, eller bare brisen, eller bare holder en drink i hånden. Så er det mye lettere å snakke med alle. Det blir litt sånn fellesskap at alle snakker med alle, uansett om det gjelder å sjekke opp noen, eller bare ha en hyggelig samtale.»</p> <p>«Jeg syns jo både fordi det er skadelig, men jeg syns ikke det er noe hyggelig med noen som røyker. Jeg vet ikke, det blir ... jeg får veldig vondt i hodet av den lukten. Så for min del er det ikke noe positivt på en måte. Men jeg skjønner at det kan være en sosial ting hvis man er på fest.» Røyk</p> <p>«Ja, det var vell litt samme grunn som for at jeg ikke begynte å drikke så tidlig heller – fordi jeg er redd for hva som kan skje med meg. Jeg liker å ha kontroll over min egen kropp. Hva som skjer.»</p> <p>«Ja, det er det. Det er faktisk en del som har prøvd det. Og da var det liksom sånn at de samlet seg en liten gjeng og testet ut det.» Venner som har prøvd hasj</p> <p>«Nei, det har jeg ikke. Jeg har på en måte et ganske dårlig forhold til sånne ting, så jeg passer på og ikke bli med på sånne ting.» Prøvd selv</p> <p>«Ja, det snakket jeg om sist gang jeg hadde dette intervjuet og. Da var det fordi storebroren min har hatt litt forskjellige rusproblemer, og da har det på en måte vært ganske ...»</p> <p>«Så jeg har fått sett ganske tydelig hvordan det kan påvirke folk. Og da har jeg blitt veldig sånn: jeg tar ganske tydelig avstand til det.»</p>

en måte ikke blitt bekrefta.» Bruker noen i klassen hasj

«Det er vell for å bli rolig og avslappa. Og fordi man kanskje kan få en god følelse inni seg, og sånn.»

«Nei, det synes ikke jeg. Jeg synes hasj er en veldig dum ting egentlig. For ... ja, det har kanskje ikke så mye med dette å gjøre, men broren min har litt problemer med sånn nå. Og jeg har liksom sett hva det kan bli til.»

«Det blir litt sånn at han ikke bryr seg så mye. Han bryr seg ikke om å få jobb, eller å fikse det. Men det har heldigvis blitt bedre i det siste, da. Jeg tror det blir veldig sånn at du ikke bryr deg så mye lenger.»

«Jeg tror det var på ungdomsskolen det og, på grunn av kompisar, og sånn. For hvis du først begynner med sånn, så har du ikke så veldig bra vennemiljø, på en måte. Og da tror jeg det er ganske vanskelig å komme ut av det og, når vennene dine også gjør det. Eller i det hele tatt takke nei hvis vennene dine spør om det.» Hvorfor bror begynte

«Kanskje litt ... det er igjen at de ikke bryr seg så veldig mye, at de holder seg veldig mye inne, og at kostholdet kanskje ikke er det beste. For jeg har jo hørt at hvis du har røyket hasj så har du veldig lyst på mat hele veien, liksom. Du har veldig lyst på sånn lettvinnt mat, som går fort.» Typisk hasjrøyker

«Det er vel kanskje de som ikke helt har klart å komme seg videre etter skolen, at de ikke har fått seg en jobb eller ikke fått studert, eller et eller annet sånt. Også bare ender de opp med å bli liggende hjemme, og da tror jeg at narkotika kan komme inn i bildet.» Hvem bruker narkotika

«Jeg vet egentlig ikke. Jeg tror kanskje det har blitt større press på å få gode karakterer og sånn, at det kan ha noe med det å gjøre. Du må liksom fokusere litt mer på skolen, så du har ikke helt tid til det. Kanskje. Jeg vet egentlig ikke.» Hvorfor drikker generasjonen mindre

«Ja, altså vi har fått mer og mer kontakt etter hvert. For nå går det jo heldigvis veldig bra. Ja, men når han var i det miljøet. Da merket jeg at jeg ikke var så interessert i å ha mer kontakt enn jeg måtte.»

«Ja, mye det. Også var det veldig skummelt å se tett opp til noen man er glad i og bryr seg om. Det er alltid skummelt å se hvordan de kan endre seg.»

«Jeg har liksom ikke hørt så veldig mye om det, de har bare snakket om at de har gjort det. Men jeg vet om noen som har gjort det flere ganger, jeg tror ikke det er så fast at det påvirker dem utover hverdagen. Men at de gjør det innimellom.» Venners bruk

«Jeg syns jo det er dumt. Jeg syns det er skummelt i tilfelle de også havner på det samme kjøret. Men det er ikke noe jeg kan gjøre med det og jeg prøver ikke dømme dem ut ifra det. Men de vet jo hva jeg tenker om det. Og de vet at jeg ikke er interessert i å være med.» Venner som bruke hasj

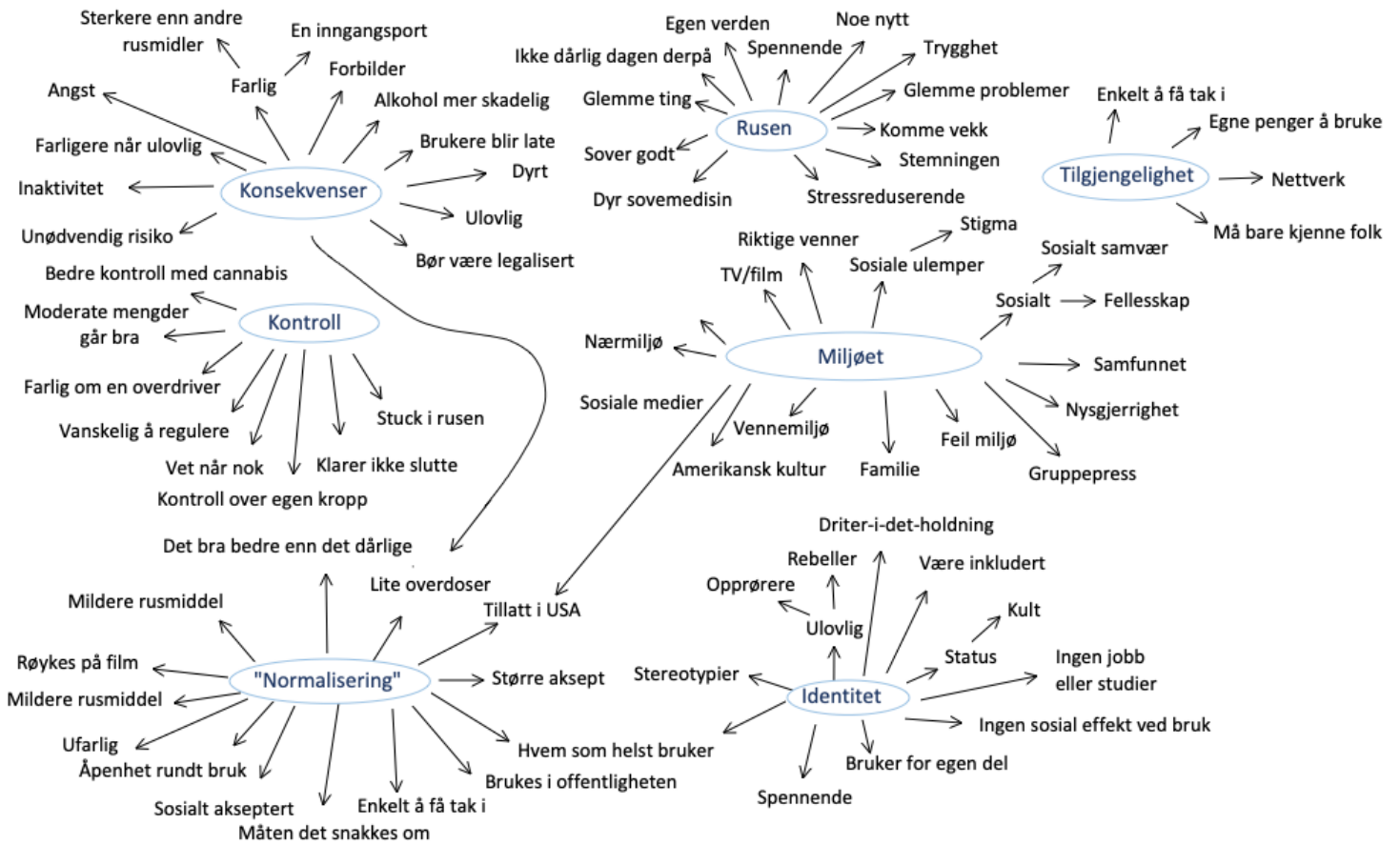
«Jeg syns jo ikke det, men det er nok mange som tenker at de som tør å gjøre det er tøffere. Og at de kanskje også føler et press på å gjøre det siden venner og bekjente gjør det.» Er hasj kult

«Jeg synes og det er viktig at de som sliter med sånt får hjelp fremfor å bli straffet. Men jeg føler det kan bli litt feil om det skal bli mer lovlig å bruke hasj. Det er så veldig mange sider å ta hensyn til, så det er litt vanskelig å bestemme seg for en av sidene. Men jeg syns hvert fall det er viktig at folk skal få tilbud om hjelp veldig tidlig. Og at det skal bli tatt tak i at noen sliter med rusmisbruk og sånt.» Avkriminalisering hasj

«Jeg tenker at hvis det blir lovlig kommer flere til å teste det ut, og da regner jeg med at det er flere som kommer til å havne i feil miljø og sånt. Men blir det lovlig så er det lettere å få hjelp og, for da er ikke folk redd for å gi beskjed om at de trenger hjelp. Det er veldig, veldig vanskelig føler jeg, å bestemme hva som blir riktig å gjøre.»

«Jeg syns de virker mer annerledes. Det er mange av dem som er på buss og har brukt mye penger på russetiden. De er ofte litt mer overfladiske, bryr seg mer om oppmerksomhet og er mer interessert i å virke kul og være populære.» Folk som bruker andre rusmidler

Vedlegg 2: Tematisk kart

Figur 2: Illustrasjon av tematisk kart som ble utformet i analysen, det ble opprinnelig laget for hånd

Vedlegg 3: Intervjuguide tidspunkt ungdomsskole

Intervjuguide enkeltintervjuer T3 våren 2018

Intervjuet er lagt opp som en samtale der vi skal berøre bestemte tema. Det er et poeng at formen er såpass åpen at den som intervjues selv ser muligheten til å ta opp tema vedkommende synes er viktige og relevante.

Intervjuguiden er først og fremst et hjelpemiddel for intervjueren til å sørge for at visse tema dekkes. Hvert tema er skissert med noen spørsmål, men kvaliteten på data er også avhengig av at intervjueren følger opp det som intervjuobjektet forteller.

INNLEDNING

- Intervjueren presenterer seg selv.
- Det er ingen riktige eller gale svar på de spørsmålene jeg stiller, jeg er kun interessert i dine meninger og oppfatninger.
- Det du sier vil bli skrevet ut og anonymisert slik at ingen kan vite hvem som har sagt hva.
- Det er frivillig å delta og du kan når som helst avslutte intervjuet.

OPPTAK SETTES I GANG

Begynn hvert intervju med å registrere på lydopptaket:

- 1. Hvilken skole du er på.**
- 2. Navnet ditt**
- 3. Navnet på eleven du skal intervjuer.**

Venner/familie/fritid/nærmiljø

- Hva liker du å gjøre på fritida?
- Hvordan vil du beskrive de du er sammen med?
- Hva gjør du og vennene dine når dere er sammen?
- Har du noen du vil si er din beste venn? Hva er det med den personen som du liker?
- Er det gjenger/grupperinger på skolen? Kan du beskrive de? Er du med i noen av disse?
- Hvilke sosiale medier er viktige for deg? Hvordan bruker du de?

Identitet

- Hvis du skulle beskrive deg selv til noen som ikke hadde møtt deg, hva ville du si?
- Hvordan tror du bestevennen din ville ha beskrevet deg? Læreren din? Moren/faren din?
- Hvordan vil du helst være (idealer: flink, pen, sterk, snill)?

SPØRSMÅL OM RUSMIDLER

Røyking

- Er det noen i klassen som røyker? Noen på trinnet?
- Har du prøvd?
Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/ hvor mye erfaring

Nei? *Hvorfor har du ikke prøvd?*

- Hvorfor røyker folk? (unge/voksne)
- Er det kult å røyke? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske røykerne? Når røyker de?
- Hvor farlig er det å røyke?
- Hvor får folk på din alder her (stedet) tak i røyk?

Snus

- Er det noen i klassen som snuser? Noen på trinnet?
- Har du prøvd?

Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/hvilke type/ hvor mye erfaring

Nei? *Hvorfor har du ikke prøvd?*

- Hvorfor snuser folk? (unge/voksne)
- Er det kult å snuse? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske snuserne? Når snuser de?
- Hvor farlig er det å snuse?
- Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i snus?

E-sig

- Er det noen i klassen som bruker e-sigaretter eller vaper? Noen på trinnet?
- Har du prøvd?

Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/ med hvem/ hvilke smaker/ med eller uten nikotin? Hvordan ser vaporizeren eller e-sigaretten ut? /hvor mye erfaring

Nei? *Hvorfor har du ikke prøvd?*

- Hvorfor bruker folk e-sig? (unge/voksne)
- Er det kult å bruke e-sig? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske e-sig-brukerne? Når damper de?
- Hvor farlig er det å bruke e-sig?
- Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i e-sig?

Alkohol

- Er det noen i klassen som har begynt å drikke alkohol? Vanlig på trinnet?
- Har du drukket?

Ja: Fortell om sist gang du drakk. Hva skjedde, hvorfor/ hvor/ hva/ med hvem/ hvor mye erfaring

Nei: *Hvorfor ikke?*

- Hvorfor drikker folk? (unge/voksne)
- Er det kult å drikke alkohol?
- Hvem er det som drikker (karakteristikk/typiske brukere)? Hvem er det som ikke drikker? (karakteristikk)
- Syns du det er greit at 10. klassinger drikker? Når/hvordan er det greit å drikke? (alder, hvilke situasjoner) Når ikke greit?
- Hvor farlig er det å drikke alkohol (når er det farlig, når er det ikke farlig)?
- Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i alkohol?

- Er det noen på skolen som har fester? Hvem er de (beskriv type/gjeng)?
- Går du på fest?
- Hvem går, hvem går ikke? Hvorfor noen og ikke andre?
- Hva og hvordan hører dere om disse festene? (sosiale mediers rolle)
- Hva skjer på disse festene (hvis erfaring: hva skjedde på sist fest du var på)?
- Hva er en kul fest for deg?

- Hvordan ser foreldrene dine på at du evt går på fest eller drikker/bruker tobakk? Snakker dere om disse tingene? Hvordan?

Hasj

- Er det noen i klassen som bruker hasj? Noen på trinnet?
- Har du prøvd?
Ja: Fortell om sist gang du røyka. Hvorfor fikk du lyst til å prøve, hvor mye erfaring
Nei: Hvorfor ikke?
- Hvorfor røyker folk hasj (evt – hvorfor tror du)? (unge/voksne)
- Er det kult å røyke hasj? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske hasj-røykerne? Når røyker de?
- Hvor farlig er det å røyke hasj (evt – hvorfor tror du)?
- Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i hasj?

Andre typer narkotika

- Hva med andre typer narkotika, kjenner du til navnet på noen andre? (I tilfelle, følg opp hvert rusmiddel for å avdekke meninger/inntrykk/fortellinger om disse).

Har du prøvd?

Ja: fortell om sist gang du prøvde eller husker at du brukte: Hva, hvorfor, med hvem, hvordan osv.

Nei: Hvorfor ikke?

- Er det kult?
- Hvem er de typiske folka som bruker?
- Hva er farene med disse?
- Hvorfor brukes de?

Skole og framtid framtid

- Hvordan trives/ har du trivdes på ungdomskolen? (Hva har vært særlig bra/dårlig)
- Det snakkes mye om forventningspress/prestasjonskrav. Hva syns du om det?
- Hvordan har det gått faglig? (Fornøyd med egne prestasjoner?)
- Hva skal du gjøre neste år (vgs)?

- Tenker du noen gang på hva du skal gjøre når du er voksen, si 25 år? Hvis du gjør det, hva slags ting *tror du* at du kommer til å gjøre da? (bosted, utdanning/jobb, kjæreste/familie)? Har du noen spesielle ting du *drømmer om* å gjøre?

Avslutning og kontaktinformasjon

- Hvordan synes du intervjuet har vært?

NB! Vi vil gjerne få lov til å kontakte deg igjen om 2 år. Kan vi få kontaktinformasjon?

Fornavn, etternavn, e-post og telefonnummer. Holdes adskilt fra innsamlede data.

Understreke at de kan si nei når vi spør dem da selv om de sier ja nå,

Vedlegg 4: Intervjuguide tidspunkt videregående skole

Intervjuguide enkeltintervjuer T5 vårsemesteret 2021

Intervjuet er lagt opp som en samtale der vi skal innom bestemte tema. Det er et poeng at formen er såpass åpen at den som intervjues selv ser muligheten til å ta opp tema vedkommende synes er viktige og relevante. Intervjuguiden er først og fremst et hjelpemiddel for intervjueren til å sørge for at visse tema dekkes. Hvert tema er skissert med noen spørsmål, men kvaliteten på data er også avhengig av at intervjueren følger opp det som intervjuobjektet forteller.

INNLEDNING

- Intervjueren presenterer seg selv.
- Det er ingen riktige eller gale svar på de spørsmålene jeg stiller, jeg er kun interessert i dine meninger og oppfatninger.
- Det du sier vil bli skrevet ut og anonymisert slik at ingen kan vite hvem som har sagt hva.
- Det er frivillig å delta og du kan når som helst avslutte intervjuet.

OPPTAK SETTES I GANG

Begynn hvert intervju med å registrere på lydopptaket:

- 4. Navnet ditt**
- 5. Navnet på eleven du skal intervjuer.**
- 6. Hvilken ungdomsskole gikk du på. Hvilken skole går du på nå.**
- 7. Tidspunkt (dato og årstall)**
- 8. Kan du bekrefte at du har mottatt informasjon om studien og at du vil delta frivillig?**

Skole/læring/i jobb

- Hvordan har den siste tiden vært for deg (skole/russetid/fritidsaktiviteter)?
- Sett bort fra det: Hvordan har det vært å gå på vgs/ siden vi var her sist i 1.gym?
- Hvordan har korona preget hverdagen din? (skole/jobb)

Venner/familie/fritid/nærmiljø (endring før og nå)

- Hvem bor du sammen med nå?
- Hva liker du å gjøre på fritida?
- Hvem er du sammen med for tiden? Er det de samme du var sammen med før?
- Har du en kjæreste?
- Har du en jobb? Hvor får du penger fra? Hva bruker du penger på?

Sosiale medier/populærkultur

- Hvilke sosiale medier er viktige for deg? Hvordan bruker du dem? (skille mellom kommunikasjon og underholdning)
- Hvorfor er de viktige (hva er positivt)?

Identitet

- Føler du at du har endra deg/utvikla deg ilt VGS? Hvordan?
- Hvordan vil du beskrive din stil? Sammenlikna med andre rundt deg?

Politikk

- Er du interessert i politikk? Hvilke saker engasjerer deg? Sympatiserer du med et bestemt politisk parti?

Psykisk helse

- Det snakkes mye om forventningspress/prestasjonskrav. Hva syns du om det?
-
- Hvordan synes du generelt at du har det? Kan du huske en hendelse/en situasjon det siste året da du var veldig glad + ikke glad/hadde det dårlig?
Det snakkes mye om ungdom og psykisk helse (særlig i pandemien). Hvordan har det vært for deg? Hvordan tenker du at ungdom rundt deg har det?

Foreldre og sosial bakgrunn

- Hvordan vil du beskrive ditt forhold til foreldrene dine?
- Har relasjonen til foreldrene dine endret seg ilt videregående? Hvordan?

SPØRSMÅL OM RUSMIDLER

Alkohol

- Intervjua forrige gang: litt mer vanlig å drikke alkohol i klassen, men fortsatt en del som ikke drakk. Hvordan er det nå? (likt eller forskjellig fra 1.kl.?)
- Hvis endret - år skjedde denne forandringen – hvordan skjedde den?
- Drikk du?
- Ja: *Fortell om sist gang du drakk. Hva skjedde, hvorfor/ hvor/ hva/ med hvem/ mengde. Rusopplevelsen. Hvor ofte? Hva pleier du å drikke/ Hva foretrekker du? (Hvorfor)*
- Nei: *Hvorfor ikke?*
- Har det å bli 18 gjort noen forskjell ift hva du gjør/tenker om drikking
- Hvordan drikker folk på din alder nå? (Når drikker de? Hva? Hvorfor? Hvor?).
Korona?
- Hvem er det som drikker (karakteristikk/typiske brukere)? Hvem er det som ikke drikker? (karakteristikk)
- **NB:** Drikk gutter og jenter på ulike måter? Fortell.
- **NB:** Er gutter og jenter fulle på ulike måter? Blir de bedømt ulikt?
- Hva er positivt med å drikke alkohol? Hva er negativt med å drikke? (Helse, avhengighet, skader, vold)
- Er det kult å drikke alkohol? Hvorfor/hvorfor ikke?

Fest

- Nå har det vært korona lenge, men... har du begynt å gå på fest? Hvor er festene? Hva skjer på festene?
- Normalsituasjon vs. Korona. Fortell
- Kan du sette meg inn i en festsituasjon – beskrive hva du gjør, hvor du er, hvem du er der med etc.)
- Hvem går, hvem går ikke? Hvorfor noen og ikke andre? Må man bli invitert? Hvordan blir man invitert?
- Hva er en bra fest for deg?
- Fortelle om en av de siste festene du var på? Hva skjedde?
- Har du noen «morsomme»/fine fest/drikkehistorier?
- Noen kjipe?
- I tidligere intervjuer var det en del snakk om bildedeling fra fest, mange var redd for det, noen synes også det var gøy: Er det vanlig å dele festbilder/videoer fra fest? Har du opplevd noe sånt? Kan du fortelle om det?

- Er sjekking viktig på fest? Hvordan? (Rote/hooke/sex/partnere) (hvis ikke fest, hvordan skjer sjekking da)
- Spiller alkohol noen rolle for å nærme seg noen man liker?
- Hva med sex når man har drukket?
- Spiller alkohol noen rolle for seksuell debut? (for deg/dine venner)
- Hva med antall seksualpartnere? Spiller det noen rolle? Annerledes for jenter eller gutter?

- Hvordan ser foreldrene dine på at du evt går på fest eller drikker/bruker tobakk? Snakker dere om disse tingene? Hvordan?
- Har dette endret seg? Når ble det endret? Hvordan?

Russetid

- Hvordan er/ble russetiden?
- Har du noen morsomme historier å dele?
- Hvilke forventninger hadde du? Ble det som du hadde trodd?
- Når begynte du å planlegge?
- Er russetiden viktig for deg (hvordan)?
- Er det vanlig med russegrupper? Når ble de bestemt/ hvordan?
- Er du med i en gruppe?
- Rulle med russen/russebuss/russekulturen på skolen/
- Det er ofte mye fokus på å drikke mye i russetiden, knuter, stemmer dette med dine erfaringer? (rolle for drikke debut)
- Hva med annen rus? (cannabis/mdma etc.) er alt greit i russetida?

Røyking (festrøyking vs daglig)

- Hvordan ser du på røyking?
- Røyker noen av vennene dine? (nettverk). Røyker foreldrene dine? Søsken?
- Har du prøvd?
Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/ hvor mye erfaring/type sig. Opplevelse av virkning
Nei? Hvorfor har du ikke prøvd?
- Hvorfor røyker folk? (unge/voksne)
- Forskjell på daglig røyking vs. fest?
- Er det kult å røyke? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske røykerne? Når røyker de (festrøyken)?
- Hvor farlig er det å røyke?

Snus (av-og-til vs daglig)

- Snuser noen av vennene dine?
- Snuser du?
Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/hvilke type snus (nikotinfri)/hvor mye erfaring. Opplevelse av virkning/ avhengig?
Nei? Hvorfor har du ikke prøvd?
- Hvorfor snuser folk? (unge/voksne)
- Er det kult å snuse? (hvorfor/hvorfor ikke)
- Hvem er de typiske snuserne? (kjønn/ type produkt) Når snuser de?
- Hvor farlig er det å snuse?

E-sig

- Er det noen du kjenner som bruker e-sigaretter/ vaper? På fest?
- Har du prøvd?
Ja? Fortell om det: Når/hvor/hvorfor/hvordan/ med hvem/ hvilke smaker/ med eller uten nikotin? Hvordan ser vaporizeren eller e-sigaretten ut? /hvor mye erfaring. Opplevelse av virkning. Hvilken type e-sig er populære? (Pod-versjoner som Juuls/Litz)
- Nei? Hvorfor har du ikke prøvd?
- Hvorfor bruker folk e-sig? (unge/voksne)
- Er det kult å bruke e-sig? (hvorfor/hvorfor ikke) (er det en hype? Mer/mindre endring)
- Hvem er de typiske e-sig-brukerne? Når damper de?
- Hvor farlig er det å bruke e-sig? (Evali – unge i usa som døde etter Thc-vaping)
- Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i e-sig?

Hasj/Cannabis/Weed (Hva kaller dere det?)

- Er det noen av vennene dine som har prøvd eller bruker?
- Har du prøvd?

Ja: Fortell om sist gang du røyka. Hva og hvordan? (joint, kake, spise, pipe, vape/e-cig). Rusopplevelsen

Ja: Har du brukt e-cig/vapa cannabis/THC-olje?

- Hvorfor fikk du lyst til å prøve?
 - Hvordan lærte du det? (venner, internett/hvor på nettet/troverdighet på nett). Hvordan fikk du tak i det? (snap osv)
 - Hvor mye erfaring. Hva er bra med det? Hvorfor liker du det? Hvorfor likte du det ikke?
- Nei: Hvorfor ikke?
- Hvorfor røyker folk hasj (evt – hvorfor tror du)? (unge/voksne)
 - Er det kult å røyke hasj? (hvorfor/hvorfor ikke)
 - Hvor farlig er det å røyke hasj (evt – hvorfor tror du)?
 - Hvor/hvordan får folk på din alder her (stedet) tak i hasj? (NB sosiale medier, følg opp)
 - Har du noen tanker om politikkendring for bruk av hasj?
 - I vår – mye debatt om avkriminalisering. Hva tenker du om det?
 - Hva tror du konsekvensene vil bli dersom det hadde blitt innført?

Andre typer narkotika

- Hva med andre typer narkotika, hvilke stoffer kjenner du til – hva rører seg i ditt miljø? (I tilfelle, følg opp hvert rusmiddel for å avdekke meninger/inntrykk/fortellinger om disse).
- Hvor har du lært om det? (Hvordan har de lært det de sier?)

Har du prøvd?

Ja: fortell om sist gang du prøvde eller husker at du brukte: Hva, hvorfor, med hvem, hvordan osv.

Nei: Hvorfor ikke?

- Rusopplevelsen
- Er det kult?
- Hvor får man tak i?
- Hvem er de typiske folka som bruker? Hvordan ser de ut? Hvor har du det fra? I hvilke situasjoner brukes det?
- Hva er farene med disse?
- Hvorfor brukes de?

Til slutt

- Hva skal du gjøre etter vgs?
- Tenker du noen gang på hva du skal gjøre når du er voksen, si 25 år? Hvis du gjør det, hva slags ting tror du at du kommer til å gjøre da? (bosted, utdanning/jobb, kjæreste/familie)? Har du noen spesielle ting du drømmer om å gjøre?
-

Avslutning og kontaktinformasjon

- Hvordan synes du intervjuet har vært?

NB! Vi vil gjerne få lov til å kontakte deg igjen om 2 år. Kan vi få kontaktinformasjon?

Fornavn, etternavn, e-post og telefonnummer. Holdes adskilt fra innsamlede data.

Understreke at de kan si nei når vi spør dem da selv om de sier ja nå,

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway